

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Luokanopettajankoulutus		Tekijä Kivimäki Marko	
Työn nimi Opettaja-valmentajien näkemyksiä lasten jalkapallon opettamisesta ja valmentamisesta			
Pääaine kasvatustiede	Työn laji Pro gradu -tutkielma	Aika Toukokuu 2015	Sivumäärä 56+1
Tiivistelmä			
<p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia opettaja-valmentajien näkemyksiä jalkapallon opettamisesta ja valmentamisesta. Lisäksi tarkoituksena on selvittää haastateltavien näkemyksiä siitä, miten kasvatuksellisuus näkyy lasten harrastusmaailmassa jalkapallon osalta, sekä selvittää lasten jalkapallovalmentajan kasvatusroolia. Tavoitteena tälle tutkimukselle on lisätä niin opettajien kuin valmentajienkin tietämystä lasten jalkapallon opettamisesta ja valmentamisesta, sekä kehittää omaa ammattitaitoani niin opettajana kuin valmentajanakin.</p> <p>Tutkimus on lähtökohdaltaan laadullinen ja tutkimuksessa käytetään fenomenografista tutkimusotetta. Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla henkilökohtaisesti kolmea opettajaa, joilla on myös kokemusta lasten jalkapallovalmentamisesta. Haastatteluista saatu aineisto on litteroitu analysoitu sisällönanalyysin toimintatapoja mukailien.</p> <p>Teoreettisen viitekehyksen alussa määritellään tutkimukseen olennaisesti liittyviä peruskäsitteitä kuten kasvatusta ja opetusta ja liikuntakasvatusta. Seuraavissa kappaleissa käsitellään urheiluvalmennuksen, lasten urheilun ja lasten jalkapallovalmennuksen teemoja.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että koulun liikuntatunneilla jalkapallossa korostuvat lajitaitojen opettaminen ja liikuntakasvatus. Lajitaitojen harjoittelussa tärkeää on pelaamisen kautta taitojen oppiminen sekä toiminnan eriyttäminen eri taitotason omaaville yksilöille. Liikuntakasvatuksen sisältämiä aiheita ovat sosiaalisten taitojen harjoittaminen ja onnistumisen elämysten tarjoaminen. Harrastusmaailman puolella tutkimustulokset osoittavat, että lasten jalkapallovalmennuksessa tärkeää on lajitaitojen oppiminen ja kasvatus. Lajitaitojen oppimisessa on tärkeää yksilön huomioiminen valmennuksessa, joukkue toiminnan harjoittelu sekä tasoryhmätoiminta niin peleissä kuin harjoituksissakin. Kasvatuksen puolella tärkeitä teemoja ovat joukkueen hyvä ryhmähenki ja ilmapiiri, ihmisenä- ja urheilijana kasvaminen. Tulokset osoittivat, että seura ja valmentaja ovat suuressa roolissa näiden teemojen toteutumisessa. Kasvatuksellisuus urheiluseuratoiminnassa näyttäytyy koko seuran toimintakulttuurina, joka ilmenee seuran toimijoiden kaikessa toiminnassa, sekä siinä miten se näyttäytyy ulkopuolisille. Valmentaja on kasvattaja ja täten valmennettavilleen roolimalli omalla toiminnallaan.</p> <p>Tutkimuskohteena ovat opettaja-valmentajien käsitykset, jotka voivat muuttua ajan kuluessa. Lisäksi aineiston koon ollessa varsin pieni, ei tutkimustuloksia voida laajasti yleistää. Tutkimus antaa kuitenkin tietoa lasten liikunnan ja urheilun parissa toimiville opettajille ja valmentajille.</p>			
Asiasanat jalkapallo, kasvatus, liikuntakasvatus, valmennus,			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ	3
2.1 Kasvatus ja pedagogiikka	3
2.1.2 Pedagogisen ajattelun malli	6
2.2 Opetus	8
2.3 Liikuntakasvatus ja koululiikunta	10
3 URHEILUVALMENNUS	13
3.1 Urheiluvalmennuksen ominaispiirteitä	13
3.2 Urheiluvalmentamisen prosessi	14
4 LASTEN URHEILU	17
4.1 Urheilu lasten ja nuorten kasvatusympäristönä	17
4.2 Urheiluseura	20
5 LASTEN JALKAPALLOVALMENNUS	21
5.1 Lasten jalkapallovalmennuksen ominaispiirteitä	21
5.2 Valmentajan ja pelaajien välinen vuorovaikutus ja arvomaailma	25
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät	28
6.2 Fenomenografinen tutkimus	29
6.3 Teemahaastattelu	30
6.4 Aineiston kerääminen	31
6.5 Sisällönanalyysi	32
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	34
7.1 Kasvatus, opettaminen ja valmentaminen	34
7.2 Liikuntakasvatuksen määrittelyä	35
7.3 Jalkapallo koulumaailmassa	36
7.3.1 Lajitaidot	36
7.3.2 Liikuntakasvatus ja kasvatus	37
7.3.4 Ohjaajan rooli	38
7.4 Jalkapallo harrastusmaailmassa	40
7.4.1 Lajitaitojen oppiminen	40
7.4.2 Kasvatus	41
7.4.3 Lasten valmentaja ja urheiluseura	42
8 POHDINTA	46
8.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia	46
8.2 Johtopäätökset	47
LÄHTEET	52
LIITE	57

1 JOHDANTO

Valmentaminen perustuu Suomessa hyvin pitkälle vapaaehtoistoiminnan pohjalle. Usein valmentajaksi ryhdytään oman lapsen urheiluharrastuksen myötä. Joskus myös valmentajaksi ryhtyminen on luonteva jatkumo omalle urheilijauralle. (Hämäläinen, 2008, 72–73.) Olen itse toiminut jo useamman vuoden lasten jalkapallovalmentajana, poikani innostuttua harrastuksesta jo nuorella iällä, 4-vuotiaana. Oman pelaajataustani ansiosta ”jalkapallomaailma” ei ollut minulle vieras. Lasten valmentaminen eritoten valmentajan näkökulmasta oli minulle kuitenkin aivan uusi erilainen maailmansa. Lasten valmentajana oleminen on ollut jatkuvaa uuden oppimista ja aikaisempien periaatteitteni uudelleen haastamista ja tarvittaessa muuttamista.

Jalkapallo sekä sen järjestöt ovat merkittävä kasvattaja erityisesti siellä, missä koulujen kasvatustehtävään ei liikunnan katsota kuuluvan. Eräiden laskelmien mukaan pohjoismaissa saattaa jopa kaksi kolmasosaa pojista ja puolet tytöistä kuulua johonkin urheilujärjestöön, suuri osa heistä jalkapallojärjestöihin. Näin ollen se mikä tapahtuu jalkapalloharjoituksissa ja otteluissa koskettaa nuorison suurta osaa. (Venkula, 1998, 39.) Heti valmentajaksi ryhtyessäni havahtuin siihen, ettei lapsille voi suunnitella ja toteuttaa samanlaista toimintaa kuin aikuisille tai nuorille, vaikka näin kuitenkin oman kokemukseni mukaan paljon tehdään. Lapsilta ei myöskään voi vaatia samoja asioita kuin esimerkiksi nuorilta.

Jalkapallossa on viime vuosina tapahtunut myönteinen käänne. Moni seura panostaa aikaisempaa huomattavasti enemmän kaikkein nuorimpien valmennuksen laatuun. Palloliitolla on kunnianhimoinen visio suomalaisesta jalkapallosta vuonna 2020. Uskaltavatko jalkapalloihmiset tehdä riittävän rajuja muutoksia nykyjärjestelmään? Osaammeko me rakentaa järjestelmän, jossa ruohonjuuritason toiminta ja kilpaurheilu elävät rauhanomaista rinnakkaineloa keskenään? (Valla, 2011, 46.) Mielenkiintoni heräsi selvittää opettajan ammatissa työskentelevien valmentajien käsityksiä siitä, mikä on olennaista lasten jalkapallon opetuksessa ja valmennuksessa niin koulu- kuin harrastusmaailmassakin.

Seuraavassa esittelen tutkimustani ohjaavat tutkimuskysymykset, joihin tällä tutkimuksella pyrin etsimään vastauksia:

1. Mikä on haastateltujen mielestä olennaista lasten jalkapallon opettamisessa ja valmentamisessa?
2. Millainen on lasten jalkapallovalmentajan rooli kasvattajana?
3. Miten kasvatuksellisuus näkyy lasten jalkapallotoiminnassa harrastusmaailmassa?

Haluan korostaa, ettei tavoitteenani ole selvittää yksityiskohtaisesti miten treenejä ja kilpailutoimintaa pitäisi toteuttaa lasten jalkapallotoiminnassa, koska siihen tarvittaisiin jo ihan oma tutkimuksensa. Lähtökohtani tämän tutkimuksen tekemiselle voidaan ajatella olevan jopa varsin itsekeskeinen, tunnustan sekä tiedostan, että ennen kaikkea haluan kehittää omaa tietämystäni lasten valmentamisesta sekä kehittyä valmentajana ja liikunnan opettajana. Samalla toivon, että tutkimukseni antaisi ajattelemisen aihetta tai herättäisi ajatuksia lasten urheiluharrastuksissa mukana toimiville aikuisille.

Tutkimukseni teoreettisen pohjan muodostaa osittain aikaisemmassa tutkielmassani *Lasten jalkapallovalmennus pedagogisena toimintana* (2013) käyttämäni teoriapohja. Tutkielma osoitti, että lasten jalkapallovalmentamisen pedagogiikka on tiivistettynä urheilulliseen, terveeseen elämäntapaan kasvattamista sekä sosiaalisen kanssakäymisen taitojen harjoittamista, korostaen samalla jalkapalloon liittyviä lajitaitoja. Se on siis hyvin paljon kasvatustyötä, kuten opettajan työkin on. Mitä siis tuo kasvatustyö pitää sisällään ja mikä siinä on tärkeää?

2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

Tässä luvussa avataan kasvatustieteen peruskäsitteitä, jotka olennaisesti liittyvät tämän tutkimuksen kontekstiin: opetus, kasvatus ja pedagogiikka. Lisäksi luvussa esitellään pedagogisen suhteen luonnetta, sekä opettajan pedagogisen ajattelun mallia.

2.1 Kasvatus ja pedagogiikka

Kasvatus on inhimillistä toimintaa, jonka tavoitteena on edellytysten luominen ihmisen monipuoliselle kehitykselle ja kasvulle. Kasvatuksella on kaksi perustavanlaatuaista funktiota: toisaalta sitä voidaan pitää yhteiskuntaa koossapitävänä ja säilyttävänä instituutiona, koska kasvatuksen avulla siirretään kulttuuriomaisuutta uusille sukupolville. Toisaalta sitä voidaan pitää yhteiskuntaa uudistavana instituutiona, sillä kasvatuksen yksi keskeinen päämäärä on edistää yksilöllisyyden sekä ainutlaatuisuuden toteutumista jokaisessa yksilössä, mikä puolestaan vaikuttaa uuden kulttuurin syntymiseen. (Hirsjärvi, 1983, 72–73.) Sutinen (2003, 15) esittää kasvatustieteellisessä väitöskirjassaan kasvatuksen päämääräksi vaikuttamisen kasvavan kasvuun siten, että kasvava pystyisi saavuttamaan reflektiivisen ja älykkään ajattelun tason. Uusikylän (1994, 190) mukaan kasvatuksessa on tärkeintä, että aikuinen on lapselle kypsä malli. Lisäksi on tärkeää se, että hän osoittaa rakastavansa lasta ja säätää lapsen toiminnalle sopivat rajat tukahduttamatta tämän itsenäisyyttä ja luovaa kokeilunhalua (Uusikylä, 1994, 190).

Pedagogiikka on käsitteenä yleisesti ottaen monelle tuttu ja sen mielletään yleisesti liittyvän koulumaailmaan ja opettamisen käytänteisiin. Pedagogiikan käsitteen määrittäminen tarkasti ja tyhjentävästi ei ole kuitenkaan yksinkertainen tehtävä. Pedagogiikka on käsitteenä alun perin merkinnyt oppia lasten kasvatuksesta, mutta nykyään sillä tarkoitetaan sekä oppia että tiedettä (Kansanen, 2004, 11). Pedagogiikan käsite on kytketty perinteisesti saksalaisen kielialueen teoreettiseen kasvatustieteeseen, jossa pedagogiikka kattaa sekä sivistyksen että kasvatuksen. Pedagogiikan voidaan täten ajatella viittaavan sekä kasvatustieteeseen, jossa kasvatusta käsitellään, että sivistystieteeseen, jossa sivistymisen prosessiä käsitellään. (Rantala ja Ripatti-Torniainen, 2013, 11.) Liikuntapedagogiikka puolestaan määritellään tieteenalaksi joka tutkii liikuntakasvatusta ja liikunnan opetusta. Liikuntapedagogiikka tutkii erityisesti

kasvatukseen ja opetukseen liittyviä asioita. Sitä ei voi kuitenkaan rajata pelkästään koulussa tapahtuvaan liikuntaan, kuten perinteisesti on tapana. Koulun ulkopuolellakin nimittäin opetetaan liikuntaa, kodeissa, urheilujärjestöissä ja epävirallisissa harrasteryhmissä. (Laakso, 2007, 16–17.)

Teoksessa *Allgemeine Pädagogik* (Herbart 1806, viitattu lähteessä Siljander, 2002, 51) on määritelty opetuksen ja kasvatuksen eroa opetuksen sisältöaspektiin nojaten: ”opetus eroaa muista pedagogisen vaikuttamisen muodoista sikäli, että se edellyttää kasvattajan ja kasvatettavan väliseen suhteeseen ”kolmannen” eli opittavan asian, jonka kautta näiden välinen pedagoginen vuorovaikutus rakentuu”.

Kasvatus on inhimillistä toimintaa, joka antaa pohjan ihmisen monipuoliselle kehitykselle ja kasvulle. Pedagogiikka käsitteenä kattaa sivistyksen sekä kasvatuksen, mutta myös eri tieteenaloja, jotka tutkivat opetuksen ja kasvatuksen maailmaan liittyviä asioita.

2.1.1 Pedagoginen suhde

Siljander (2002, 76) määrittelee pedagogisen suhteen yleisesti kasvattajan ja kasvavan väliseksi suhteeksi, sekä tätä suhdetta määrittäviin tekijöihin. Harjusen (2002, 106) mukaan pedagoginen suhde on luonteeltaan dialoginen, ei toista välineellistä eikä esineellistä. Kansanen (2004, 75) mukaan pedagogisella suhteella tarkoitetaan opetustapahtumassa opettajan ja hänen oppilaidensa välillä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Pedagoginen suhde on nuoren ihmisen kehityksen kannalta välttämätön, koska ilman aikuisen ohjausta kehitys tulee jäämään vaillinaiseksi. Opetustapahtuma on aina siis myös kasvatustapahtuma. (Kansanen, 2004, 75–76.) Pedagogisen suhteen yksikkömuoto (kasvattaja – kasvatettava) antaa suhteesta kouluympäristöön sijoitettuna oppilasnäkökulmaisen kuvan: kyse on kuitenkin oppilaan subjektiviteetista, oppilaan persoonallisesta oppimisprosessista, mutta opettajan kannalta kyse on taiteilusta erilaisten yksilöiden ja ryhmän välillä – oppilaita on ryhmässä monta, mutta toisaalta ryhmä muodostuu yksilöistä. (Harjunen, 2002, 108.)

Harjunen (2002, 109) esittelee kasvatustieteen väitöskirjassaan van Manen (1991) ajatuksia pedagogisesta suhteesta. Van Manen mukaan opettajan ja oppilaiden välinen suhde eroaa muista lapsen ja aikuisen välisistä suhteista usealla eri tavalla. Opettajan suhde

oppilaisiinsa on *in loco parentis* – ei siis suhde ystäviin tai asiakkaisiin. Opettaja suuntautuu oppilaisiin suuntaamalla näitä oppiaineeseen ja tämä antaa samalla koululle sen pedagogisen merkityksen. Pedagogista suhdetta ei voi missään tilanteessa pakottaa, sillä opettaja ei voi pakottaa oppilaita hyväksymään häntä opettajana, vaan tunnustus täytyy voittaa, oppilaiden täytyy antaa se. Pedagoginen suhde vaatii kahdensuuntaista intentionaalista suhdetta – opettaja pyrkii auttamaan oppilaiden oppimista ja kasvua opettamassaan aineessa ja oppilaiden täytyy olla myönteisiä ja halukkaita. Pedagogisella suhteella on myös erikoista persoonallista laatua, koska opettaja on tavallaan sitä, mitä hän opettaa. Esimerkiksi oikea matematiikan opettaja elää matematiikkaa, hänellä on vahva tuntu matematiikasta, hän välittää opettamaansa ainetta persoonallisella tavalla ja on oppilaille opettaja persoonallisella tavalla, mikä ei tarkoita henkilökohtaista suhdetta jokaiseen. Lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta pedagoginen suhde eroaa lisäksi myös siten, että se on väliaikainen, loppuu oppilaan kasvaessa itsenäiseksi. (van Manen, 1991, 76–77.)

Sekä vanhemman ja lapsen että opettajan ja oppilaan keskinäiset suhteet ovat asymmetrisiä. Tämä tarkoittaa osapuolten erilaista asemaa pedagogisessa interaktiossa. Kaikki opettajan ja oppilaiden välinen vuorovaikutus pyrkii oppilaan parhaaseen hänen itsensä takia. Historiallisella kontekstilla on myös merkittävä vaikutus pedagogiseen suhteeseen, koska eri aikakausina ja toimitaan eri tavoin, aina vallalla olevan yhteiskuntakäytännön mukaisesti. Sitä ei voi siis erottaa yhteiskunnallisesta kontekstistaan, vaan arvioinnin tulee tapahtua kunkin aikakauden olosuhteita mukaillen. Pedagogisella suhteella on myös selkeä tulevaisuusluonne. Opettaja tarvitsee aina uskoa oppilaan kykyihin, mahdollisuuksiin ja taipumuksiin. Opettajan kiinnittäessä huomiota hänen sen hetkiseen opiskeluunsa suuntaa hän samalla huomiota oppilaan tulevaisuuteen. Tätä kiintymystä nuoren tulevaisuusideaaliin, sellaisena kun opettaja sen itse näkee, kutsutaan ns. pedagogiseksi rakkaudeksi (*die pädagogische Liebe*). On tärkeää huomata, että se voi muotoutua erilaiseksi kun tarkastellaan pedagogista suhdetta kouluinstituution ulkopuolella vapaassa kasvatustilanteessa. Koulukasvatuksessa pedagoginen suhde on sen sijaan olennainen opetustapahtuman ominaisuus ja toteutuu opetuksellisessa interaktiossa. (Kansanen, 2004, 76–78.)

Se millaisen pedagogisen suhteen opettaja pystyy luomaan oppilaisiinsa määrittää hyvin pitkälle sen millainen opettaja hän oppilailleen on. Opettajan tulee aina uskoa kaikkien

oppilaidensa kykyihin ja mahdollisuuksiin, sekä olla positiivinen kannustaja oppilaiden kanssa toimiessaan.

2.1.2 Pedagogisen ajattelun malli

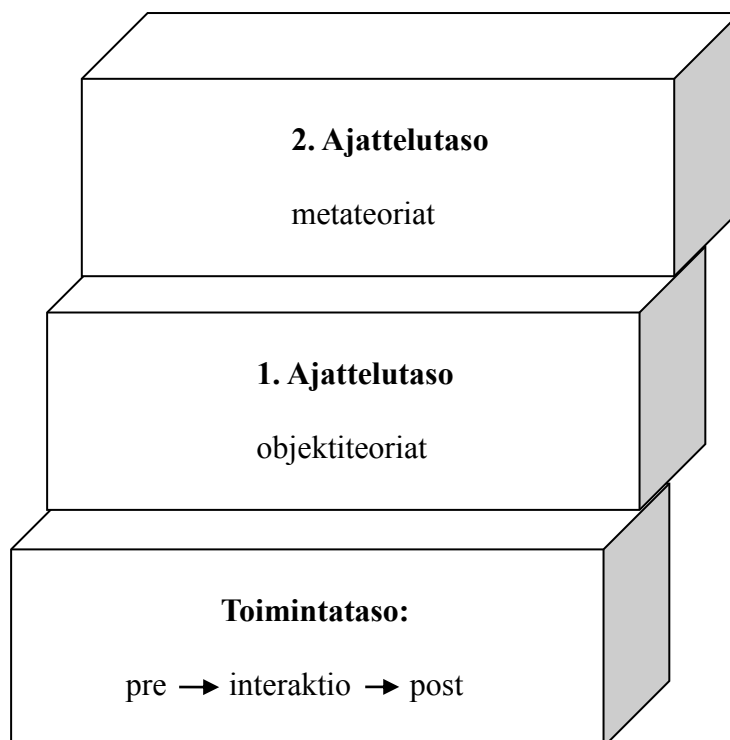
Jokaisella opettajalla on oma arvomaailmansa ja omanlaisensa käsitykset siitä millaista on hyvä opetus. Näiden olemassaoloa ei voida sulkea pois niiden implisiittisyydestä huolimatta. On kuitenkin tärkeää yrittää selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat näihin käsityksiin. (Jyrhämä, 2002, 36.) Opettajien uskomuksilla on olennainen vaikutus siihen, millaiseksi heidän opetuksellinen käytäntönsä muodostuu. Didaktinen opetuksen tutkimuksen traditio näkee opettajan erityisesti reflektiivisenä ja tutkivana opettajana, joka on valmis kehittämään itseään ammatillisesti. Mikäli opettajat eivät koskaan kyseenalaista omia uskomuksiaan sekä opettamisesta että oppimisesta, voi helposti käydä niin, että he siirtävät tiedostamattaan oman kouluaikaansa omaksumansa opetusperinteen sellaisenaan oppilaille. (Patrikainen, 2012, 4.) Opettaja nähdään toisaalta aktiivisena oman tietonsa muokkaajana, ja henkilökohtaisen teoriansa hahmottajana. Toisaalta myönnetään, että opettajan tieto on hiljaista, artikuloimatonta, käytännöllistä sekä rutiininomaista, ja että päätöksenteko luokkahuoneessa tapahtuu usein intuitiivisesti ja on luonteeltaan automaattista. (Syrjäläinen, 2003, 63.)

Opetuskäytänteiden muutos voi tapahtua vain opettajan pedagogisen ajattelun ja toiminnan muutoksen kautta (Patrikainen, 2012, 4). Opettajan pedagoginen ajattelu ja siihen kuuluva päätöksenteko muodostaa perustan opettajan toiminnalle opetustilanteessa ja vaikuttaa erittäin olennaisesti myös siihen, minkälainen opetus-oppimisprosessista oppilaan näkökulmasta muodostuu (Palomäki ja Heikinaro-Johansson, 2008, 24).

Pedagoginen ajattelu kohdistuu opetus-opiskelu-oppimisprosessin kokonaisuuteen tai sen osatekijöihin, sekä siinä korostuvat opetustapahtuman tavoitteisuus ja vuorovaikutteisuus. Tavoitteisuudella tarkoitetaan sitä, että opettaja tuo esille opetettavan oppiaineen tieteellisen sisällön oppijan kokemuspiiriin soveltuvalla tavalla. Oppimistilanteessa opettajan oma näkemys vuorovaikutuksesta ja opittavan sisällön luonteesta luovat opetustilanteesta kokemuksellisen kokonaisuuden. Opettaja on näin ollen linkki kulttuuriperinteen, koulun opetussuunnitelman sekä oppilaiden välillä. (Syrjäläinen,

Jyrhämä ja Haverinen, 2004.)

Kansanen (2004, 97) havainnollistaa opettajan pedagogista ajattelua pedagogisen ajattelun tasomallin (ks. kuvio 2.) avulla käyttämällä Königin (1975) kehittämää ideaa objektiteorioista ja metateorioista. Tässä mallissa on eroteltavissa kolme eri tasoa: toimintataso sekä kaksi erilaista ajattelutasoa.

Kuvio 1. Opettajan pedagogisen ajattelun tasomalli (Kansanen, 2004)

Kyseisessä tasomallissa toimintataso edustaa pedagogista käytäntöä, tarkoittaen opettajan työssä pääsääntöisesti opetustapahtumaan liittyvää interaktiota sen eri vaiheineen eli preinteraktiivista vaihetta, itse opetustapahtumaa, sekä postinteraktiivista vaihetta. Tämä kaikki muodostaa tasomallin ensimmäisen ajattelutason, sekä on ns. objektiteorian kohteena. *Toimintatasolla* opettaja tekee ratkaisunsa paljolti tilannekohtaisesti oman opetuksensa perustaitojen varassa. Tällä tasolla ovat myös opetuksen suunnittelu ja opetuksen evaluaatio, sekä opetussuunnitelman kehittäminen edelleen. Ensimmäisellä ajattelutasolla eli *objektiteoriatasolla* opettaja pohtii opetustapahtuman osatekijöiden yhteyksiä teoreettisten käsitteiden ja mallien tukemana. Toisella ajattelutasolla eli *metateoriatasolla* opettaja tarkastelee objektiteoriatasoon liittyviä teoreettisia lähtökohtia,

sekä erityisesti oman toimintansa arvotaustaa. Edellä mainitut pohdinnat rakentavat mallin opettajasta oman työnsä tutkijana, itsenäistä tutkimuksellista ajattelua, pedagogista ajattelua. Opettajan työ on ikään kuin jatkuva toimintatutkimus, jossa hän pyrkii käyttämään kaikkia mahdollisia tutkimustapoja toimintansa perustana. (Kansanen 2004, 98.)

Opettajan toiminta painottuu usein hyvin pitkälle toimintatason suorittamiseen kiireisen arjen keskellä. Säännöllisin väliajoin olisi kuitenkin hyvä pystyä pysähtymään ja pohtia ennen kaikkea oman toimintansa arvotaustaa. Ovatko omat arvot muuttuneet viime aikoina ja mikä on suunta tulevaisuudessa?

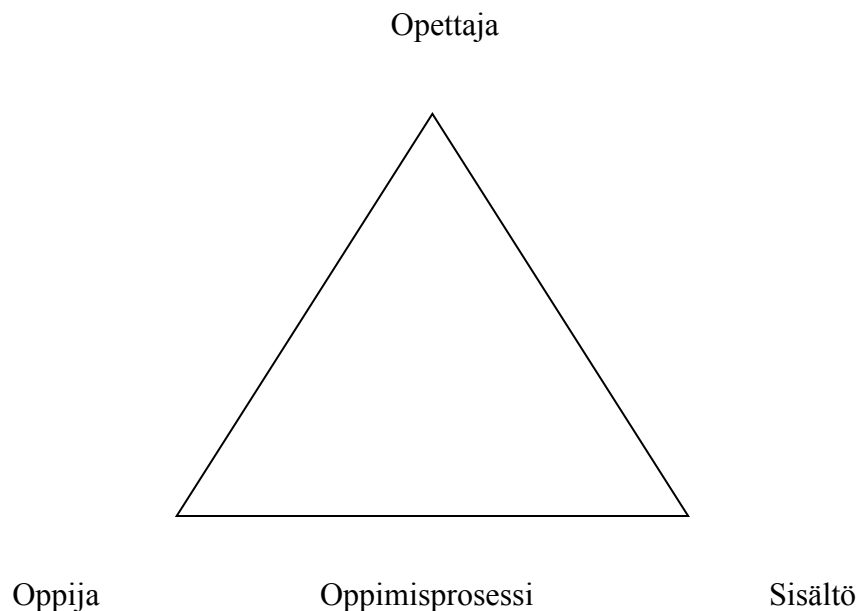
2.2 Opetus

Opetus kuuluu kasvatuksen maailman peruskäsitteisiin, sen läheisiin sukulaiskäsitteisiin kuuluvat sivistys, kasvatusta ja koulutus. Kaikki nämä käsitteet ovat osa yhteiskunnan uusiutumisosiosia. Uusiutumisosiosia tarkoitetaan sitä, että yhteiskunnassamme jokainen sukupolvi siirtää sivistysperintönsä sekä sivistyspääomansa seuraavalle sukupolvelle ja samalla pyrkii kasvattamaan seuraavan sukupolven niin eteväksi, että sen olisi mahdollista uudistaa ja kehittää saamaansa sivistysperintöä. Tätä toimintaa yhteiskunta ei kuitenkaan jätä sattumanvaraiseksi tuotokseksi vaan sivistysperinnön siirtämisestä vastuussa on koulutusjärjestelmämme, jonka keskeisin instituutio on koulu. (Kansanen, 2004, 7.)

Opetus on hyvin tyypillinen kasvatustieteellinen ilmiö sekä käsite siinä mielessä, että se on olemukseltaan monimuotoinen ja sitä voidaan määrittellä monin eri tavoin. Toisaalta opetus voi olla toimintaa sekä vuorovaikutusta, toisaalta se voi olla myös olosuhteiden säätelyä. Opetusta voidaan määrittellä myös hyvin laajasti kokonaisuutena tai prosessina joka sisältää niin opettamisen, opiskelun kuin oppimisenkin käsitteet. Tarkasteltaessa opetusta vuorovaikutuksena se saa samalla useita lisämääritteitä, kuten inhimillinen, sosiaalinen, pedagoginen tai tavoitteinen vuorovaikutus. (Patrikainen, 2012, 49.)

”Opetus on ympäristötekijöiden säätelyä jonka tarkoituksena on muuttaa kasvattien käyttäytymistä – oppimisen avulla – asetettujen tavoitteiden suuntaan” (Lahdes, 1982, 15). Koskenniemen ja Hälisen (1978, 101) mukaan opetus käsitetään ”interaktiotapahtumaksi

joka sijoittuu koulun elämänpiiriin ja joka tähtää oppilaiden persoonallisen kehityksen edistämiseen kasvatustavoitteiden määrittämässä suunnissa”. Uusikylä ja Atjonen (2000, 9) tiivistävät opetuksen käsitteen inhimilliseksi vuorovaikutukseksi sekä kasvatukseksi joka vaikuttaa koko ihmiseen. Koskeniemi (1978, 41) puolestaan määrittelee opetuksen jäsentyneeksi kokonaisuudeksi jolle on ominaista kasvatustarkoitus. Opetuksen vuorovaikutus ei aina ole kasvoista kasvoihin tapahtuvaa eli suoraa. Opetuksen piiriin kuuluu nimittäin myös epäsuora vaikutus, kuten esimerkiksi tietokoneen avulla tapahtuva opiskelu tai kirjan lukeminen. Uusikylä ja Atjonen (2000, 9) sekä Siljander (2002, 50) esittelee Terhartin (1994, 135–136) määritelmän opetuksen käsitteestä. Kyseisessä määritelmässä opetus käsitetään toiminnaksi jolla on pedagoginen tarkoitus ja joka on suunnitelmallista ja tietoista, organisoitua sekä institutionalisoitunutta ja ammatillista.

Kuvio 2. Didaktinen kolmio (Siljander, 2002)

Siljander (2002, 51–52) esittelee, että opetuksen rakennetekijät voidaan kuvata ns. didaktisen kolmion avulla (ks. kuvio 2), jonka malli juontuu alunperin Johann Friedrich Herbartilta (1806). Tämän mallin mukaan opetuksen käsite edellyttää kolmea elementtiä: opettajan, oppijan ja sisällön. Mikäli jokin näistä puuttuu, ei voida enää puhua opetuksesta. Puhutaankin opetus-käsitteen rakenteellisista minimiehdoista. Niin sanotun didaktisen kolmion erityisenä piirteenä voidaan todeta olevan sen, että sisältö on oppijan oppimisprosessin ja opettajan opetustoiminnan kohteena. Tämän perusteella voidaan

sanoa, että opetuksen pedagoginen tarkoitus on edistää oppilaan tiettyyn sisältöaineeseen kohdistuvaa oppimisprosessia. (Siljander (2002, 51–52.)

Opetuksen lähtökohta on *tavoitteet*. Kasvatettavan ei tarvitse välttämättä olla tietoinen tavoitteista, mutta sen sijaan kasvattajan tulee olla, jotta toiminta olisi tavoitteellista. Toinen avainsana on *ympäristöolosuhteiden säätely*. Tähän kuuluvat opettajan toimenpiteet, oppimateriaalit ja –välineet, fysikaalinen ympäristö jne. Kyseinen määritelmä ei edellytä, että opetuksen tuloksena todella tapahtuisi toivottu muutos; riittää, kun on pyrkimys tähän muutokseen. Kolmas avainsana on kasvatettavien *käyttäytyminen* kuten esimerkiksi ulkonainen, havaittava käyttäytyminen, tähän kuuluvat esimerkiksi lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen, liikunta, eleet, asenteet, tunnereaktiot ajattelutoiminnot jne., jotka ovat sisäisiä ja joita emme voi suoraan havainnoida. Ulkoisia käyttäytymismuotoja on mahdollista *arvioida*. Määritelmä ei edellytä välttämättä arviointia. Aina sitä ei myöskään ole mahdollista suorittaa välineiden, ajan, paikan tms. puutteen vuoksi. Opetuksen pääosat ovat siis tavoitteet, opetusjärjestelyt ja arviointi, minkä lisäksi odotetaan tapahtuvan oppimista. Tehokkaaksi opetuksen voi määritellä silloin kun, tapahtuu toivottua oppimista. Arviointi tekee mahdolliseksi päätellä onko opetus ollut tehokasta. Haasteelliseksi arvioinnin tekee se, että joskus opetuksen tulokset näkyvät vasta kuukausien jopa vuosien päästä. (Lahdes, 1982, 15–16.)

Opetusta määriteltäessä ei voida sivuuttaa kasvatuksen käsitettä, sillä molemmat ovat toisiinsa vaikutussuhteessa. Opetus on siis kasvatuksellista ja tavoitteellista toimintaa.

2.3 Liikuntakasvatus ja koululiikunta

Uudessa vuonna 2016 käyttöön otettavassa *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014* määritellään liikunnanopetuksen päämääräksi vaikuttaa oppilaan hyvinvointiin tukemalla fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä sekä myönteistä suhtautumista omaan kehoon. Liikunnan oppiaineessa tärkeitä ovat yksittäisiin liikuntatunteihin liittyvät positiiviset kokemukset ja liikunnallisen elämäntavan tukeminen. Liikunnassa oppilaat kasvavat liikkumaan ja liikunnan avulla. Tuon kasvamisen osatekijöitä ovat oppilaiden ikä- ja kehitystason mukainen fyysisesti aktiivinen toiminta, motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittelu. Liikunnan avulla kasvamiseen sisältyy toisia kunnioittava vuorovaikutus, vastuullisuus,

pitkäjänteinen itsensä kehittäminen, tunteiden tunnistaminen ja säätely sekä myönteisen minäkäsityksen kehittyminen. (OPS, 2014, 148.) Ala-asteella palloilun opetuksen tavoitteena on opettaa pallopelitaitoja monipuolisesti ja taitotason mukaisesti, siten, että oppilas myös itse nauttii pelaamisesta ja kokee yhteistyön miellyttäväksi toiminnaksi. Lajikohtaisten asioiden ohella palloilun opetuksen tulisi omalta osaltaan edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvattamista ja kehittämistä liikunnan kasvatuspäämäärän ja yleistavoitteiden mukaisesti. Palloilun opettamisen mallissa yhdistyy kaksi eri lähestymistapaa, pallopelien opettaminen ja lapsen kokonaisvaltainen kasvattaminen. (Tiitinen ja Varstala, 1989, 10.)

Oppilaiden omatoimisuus on pohjana useimmille liikuntakasvatuksen tavoitteille. Jatkuva liikuntaharrastus syntyy vain omaehtoisen aktiivisuuden ja siihen liittyvän sisäisen motivaation kautta. Nuoren minäkuva ja itsetunto pääsee kehittymään parhaiten itsesäädellyssä toiminnassa. Moraalinen kehitys vaatii myös henkilökohtaisen vastuun ottamista. Erityisesti tämän takia opettajajohtoisen ja oppilaan aktiivisuuteen perustuvan opetuksen ja valmennuksen suhteeseen pitäisi kiinnittää huomiota. Urheilussa aikuisten liiallista organisointia pitäisi pyrkiä välttämään ja antaa myös lapsille ja nuorille mahdollisuus järjestää toimintaa ja valvoa sääntöjen noudattamista. (Telama, 1994, 175.)

Fyysisen toiminta- ja työkyvyn säilyttämisestä on tullut länsimaiselle yhteiskunnalle erityinen haaste. Tämän hetkessä suomalaisessa yhteiskunnassa liikunnan tärkeyden yhteiskunnallinen perustelu on fyysisestä kunnosta ja toimintakyvystä huolehtiminen. Tätä kautta on mahdollista vaikuttaa laajemminkin kansalaisten fyysiseen hyvinvointiin ja terveyteen. Fyysisen kunnan tavoite on liikuntakasvatuksessa hyvin monimerkityksinen. Nimittäin oppilas ei voi oppia itselleen hyvää fyysistä kuntoa. Oppilas voi oppia erilaisia tapoja kohottaa ja ylläpitää kuntoa, kunnan testaamisenmenetelmiä ja tietoja kunnan merkityksestä, mutta itse kunto on jatkuvan harjoittelun tulosta. Erityisesti koulun liikuntakasvatuksessa, jossa käytettävissä olevat tunnit ovat rajatut, on järkevää keskittyä toteuttamaan varsinaisia oppimistavoitteita. Liikunnanopettajan ammattitaitoa on se, että tunteista muodostuu samalla riittävän tehokkaita myös kunnan kohottamisen kannalta ajateltuna. Kasvattaminen läpi elämän jatkuvaan liikuntaharrastukseen on siis tässäkin mielessä perusteltu tavoite liikuntakasvatukselle. (Laakso, 2007, 19–20.)

Koululiikunnan pääasiallisina haasteina voidaan pitää yhtäältä koululaisen psyykkisen,

sosiaalisen ja fyysisen kehityksen tukemista kouluaikana ja toisaalta myöhempään elämään jatkuvan terveellisen liikunnallisesti aktiivisen elämäntavan juurruttamista. Koululiikunnalla ja myös nuorisourheilulla voi olla suurikin merkitys sekä yksilölle että yhteiskunnalle, mutta vain tietyin ehdoin. Ongelmana niin koululiikunnassa kuin urheilussakin on ollut myytinomainen usko liikunnan ja urheilun merkitykseen sinänsä ja toisaalta näkemys eri liikuntalajien kasvatuksellisesta merkityksestä. Koululiikunta ja urheilu voivat olla tärkeitä kasvatusympäristöjä nuorille edellyttäen että niissä annetaan mahdollisuuksia monipuolisiin sosiaalisiin vuorovaikutustilanteisiin ja yksilöllisiin elämyksiin. (Telama, 1994, 174–175.)

Liikunnassa tulisi enemmän kiinnittää huomiota psyykkisiin tekijöihin periaatteella ”elämys on tärkeämpää kuin liike”, mikä tarkoittaa sitä, että mm. minäkäsityksen, henkisen hyvinvoinnin ja harrastusmotivaation kannalta liikuntaan liittyvät elämykset ja kokemukset ovat tärkeämpiä kuin fyysinen liike. Niin koululiikunta kuin urheilukin tarjoavat mahdollisuuden monipuolisiin elämyksiin ja kokemuksiin. Jotta liikunta ja urheilu tukisi terveen itsetunnon kehittymistä eikä nujertaisi sitä, tulisi pyrkiä luomaan myönteinen emotionaalinen ilmapiiri ja kilpailua korostamaton (tehtäväsuuntautunut) motivaatioilmasto, sekä mahdollisuus yksilöllisiin elämyksiin ja kokemuksiin. (Telama, 1994, 175.)

3 URHEILUVALMENNUS

Urheilu on vahva kulttuurinen instituutio ja sillä on yhteiskunnallista arvostusta. Suomalaisen urheiluliikkeen juuret ovat erityisesti kansalaistoiminnassa ja nuorten sosiaalistamisessa. Täten urheilulle on Suomessa kirjattu vahva kasvatustehtävä joka pyrkii tasapainoilemaan urheilun itseisarvon, voittamisen kanssa. Suomessa lasten ja nuorten urheilun yhdeksi tärkeimmistä tehtävistä nähdään kasvatusterveeseen ja liikunnalliseen elämäntapaan. (Lämsä, 2009, 15.) Useat tutkimukset ovat todistaneet lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen merkittävää vähenemistä viime vuosina, joten ohjatulla urheilutoiminnalla on tärkeä tehtävä olla edistämässä lasten ja nuorten liikunnallisten elämäntapojen omaksumista.

3.1 Urheiluvalmennuksen ominaispiirteitä

Urheilun keskeinen toimija on valmentaja, joka ohjaa, opastaa ja auttaa urheilijaa eteenpäin omassa harrastuksessaan ja mahdollisesti myöhemmin urheilu-uralla. Valmentajuus sisältää monia eri tehtäviä vaihdellen mm. toiminnan tason, kohderyhmän sekä toimintaympäristön mukaan. Lisäksi vaikuttavina tekijöinä ovat esimerkiksi valmentajan omat motiivit, koulutustaso ja kokemus. (Lämsä, 2009, 30.) Urheiluun liittyy olennaisena osana harjoittelu, jolla tarkoitetaan kokemuksen ja/tai tieteeseen perustuvien periaatteiden mukaan ohjattua prosessia, joka suunnitelmallisesti ja systemaattisen harjoittelun avulla tähtää urheilijoiden kehittymiseen jossakin tietyssä urheilulajissa. Urheilulle on myös ominaista suorituskyvyn parantamiseen tähtäävien tavoitteiden asettelu, ja valmentajan rooli on keskeinen niiden määrittämisessä urheilijan kanssa. (Lämsä, 2009, 16, 30.)

Jokaisella valmentajalla on oma mielikuvansa siitä millainen on hyvä valmentaja. Asioita jotka vaikuttavat tämän mielikuvan muodostumiseen ja rakentumiseen on monia. Valmentajan omat kokemukset muista valmentajista, opettajista ja vanhemmista, valmentajan saama koulutus sekä hänen saama palaute omilta urheilijoiltaan vaikuttavat mielikuvan muodostumiseen. Lisäksi merkittävinä vaikuttajina ovat julkisuudessa esiintyvät valmentajat. (Hämäläinen, 2008, 76.)

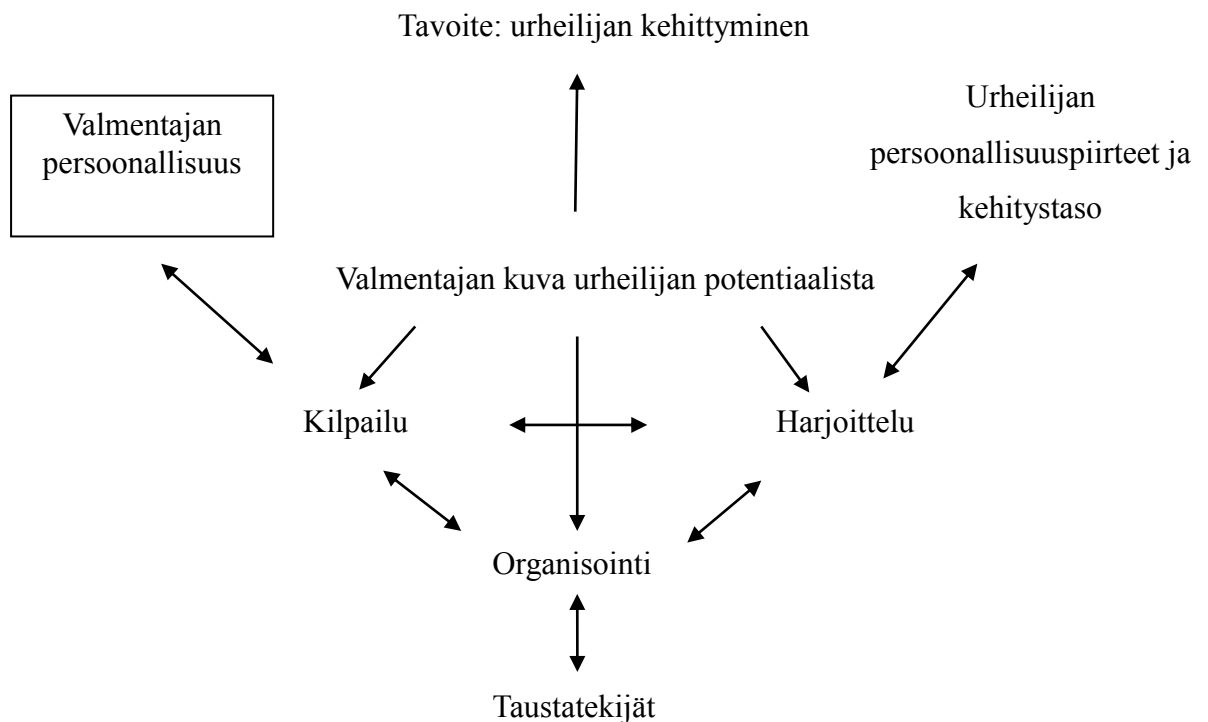
Sekä lasten että nuorten ja aikuisten urheilijoiden valmentajien täytyy omata hyvät perustiedot valmentamisesta, mikä ei nykyään onnistu ilman lajikohtaista ja yleistä valmennuskoulutusta. Valmentajan tulisi hallita oman lajinsa lajianalyysi, mikä sisältää lajitekniikat, säännöt, taktiikat sekä lajissa tarvittavat fyysiset ominaisuudet. Sen lisäksi valmentajan pitää käytännössä oppia tuntemaan valmennettavansa ja heidän yksilölliset piirteensä. Ilman tätä kokemusta sekä tuntemusta, valmentaja ei voi tehdä yksilöllisiä valmennusohjelmia ja ottaa urheilijoiden yksilölliset ominaisuudet ja tarpeet huomioon valmennustapahtumassa. Valmentajan on myös hyvä kulkea silmät ja korvat avoimena, sekä etsiä kaiken aikaa uusia menetelmiä parantaakseen valmentamistaan, sillä valmennus kehittyy niin kuin kaikki muutkin alat maailmassa. (Mero, Nummela, Keskinen ja Häkkinen 2007, 422.) Hämäläisen (2008, 102, 155) mukaan valmentajalle hyvin tärkeä ominaisuus on kyky arvioida itseään, koska on osattava arvioida omaa toimintaansa ja toimintansa vaikutuksia. Hän toteaa myös, että valmentajan asiantuntemusta voidaan pitää kaiken ytimenä, koska valmentajan tietämättömyys on este urheilijan kehittymiselle. Valmentajan persoonalla ja luonteenpiirteellä on hänen mukaansa merkitystä ainoastaan silloin, kun ne joko haittaavat tai edistävät hänen opettajuuttaan.

Hyvän valmentajan ei tarvitse välttämättä olla itse valmentamansa lajin entinen tai nykyinen aktiiviharrastaja. Henkilökohtainen pelaajatausta varmasti helpottaa toimintaa, mutta tärkeintä on halu valmentaa ja olla valmis koko ajan kehittämään itseään sekä toimintatapojaan valmentamisen suhteen.

3.2 Urheiluvalmentamisen prosessi

Urheiluvalmennus perustuu monitahoiseen pedagogiseen prosessiin. On pyrittävä kehittämään systemaattisesti kaikkia niitä osatekijöitä ja elementtejä jotka kokonaisuutena, mutta samalla tarkasti määritellyissä keskinäisissä suhteissa määräävät itse urheilusuorituksen. Fyysisten suoritusedellytysten, koordinatiivitekniisten, psyykkisten ja taktisten edellytysten luomisen sekä kasvattamisen tehtävät muodostavat tämän prosessin tärkeimmät osuudet. Näihin tehtäviin keskitytään painopistealueittain, sillä sisällöt vaihtelevat aina lajien erityispiirteiden mukaisesti. Lähestymisen on kuitenkin oltava aina kokonaisvaltaista. Urheiluvalmennuksen periaatteet toimivat valmennuksen suunnittelun perustana, sillä ne määräävät valmennusprosessille perussuunnan. (Bauersfeld ja Schröter

1989, 32–33.) Valmennuksen yksi keskeisimmistä tavoitteista on antaa urheilijalle mahdollisuus kykyjen ja lahjakkuuden mukaiseen menestykseen (Forsman ja Lampinen, 2008, 13).

Kuvio 3. Valmentamisprosessin malli (Cote ym. 1995)

Kuviossa 3 on esitelty Coten ym. (1995) malli, joka kuvaa valmentajan työtä valmentajan näkökulmasta. Mallin keskellä valmennusprosessia kuvaa organisoinnin, harjoittelun sekä kilpailun komponentit. Tähän valmennusprosessiin ovat vaikuttamassa kolme perifeeriseksi nimettyä muuttujaa: *valmentajan henkilökohtaiset ominaisuudet, urheilijan henkilökohtaiset ominaisuudet ja kehitystaso* sekä *tausta-asiat*. Tavoite ja valmentajan käsitykset urheilijan potentiaalista täydentävät mallin. Valmentajan työn tavoitteeksi määritetään urheilijan kehittäminen. *Kehittäminen* käsitetään tässä siten, että se voi tarkoittaa erilaisia asioita urheilijan henkilökohtaisesta tasosta riippuen. Itse valmennusprosessi vaikuttaa tavoitteeseen. *Organisoinnilla* tarkoitetaan valmentajan asiantuntemuksen käyttämistä optimaalisten harjoitusolosuhteiden luomiseen, sekä tavoitteen toteutumiseksi vaadittavien toimien koordinoimista. Tämä tarkoittaa harjoittelun suunnittelua, yhteistyötä apuvalmentajien sekä vanhempien kanssa ja urheilijan auttamista

hänen henkilökohtaisissa asioissaan. *Harjoittelulla* tarkoitetaan valmentajan asiantuntemusta urheilijan taitojen kehittämisessä. Kilpailutilanteissa valmentajan asiantuntemus on erityisesti urheilijan auttamista tasonsa mukaiseen suoritukseen. Itse valmennusprosessiin vaikuttaa valmentajan käsitys urheilijan potentiaalista. Valmentaja arvioi perifeeristen muuttujien vaikutuksia ja päättää, miten valmennusprosessissa tulee toimia tavoitteen saavuttamiseksi. Perifeerisillä muuttujilla voi olla joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia valmennusprosessiin. *Valmentajan henkilökohtaisilla ominaisuuksilla* tarkoitetaan valmentajan valmennusfilosofiaa, odotuksia, uskomuksia sekä henkilökohtaista elämää. Urheilijan henkilökohtaiset ominaisuudet ovat esimerkiksi urheilijan taso, kyvyt sekä luonteenpiirteet. Tausta-asiat ovat mitä tahansa valmennusprosessiin vaikuttavia tekijöitä, jotka voivat muuttua. (Hämäläinen, 2008, 67–68.)

Olkoon valmentaja luonteeltaan kuinka systemaattinen ja perusteellinen tahansa, on kaikkien näiden valmennusprosessien osien täydellinen hallinta haastavaa, jollei jopa mahdotonta yhdelle ihmiselle. Kokonaisuuden hahmottaminen on usein aloittelevalla valmentajalle suuri haaste. Oman toimintansa jatkuva analysointi ja reflektointi, sekä myös toisten valmentajien kanssa käydyt keskustelut auttavat omien taitojen kehittämisessä.

4 LASTEN URHEILU

Urheilu kiehtoo ja koskettaa lapsia ja he eivät käsitteellisesti pohdi liikunnan ja urheilun päämääriä. Lapset vain nauttivat urheilusta ja yhdessä olemisesta kavereiden kanssa. (Puhakainen, 2001, 20–21.) Tässä luvussa tutustutaan urheiluun lasten ja nuorten kasvatusympäristönä, sekä kartoitetaan urheiluseurojen merkitystä lasten liikunnassa.

4.1 Urheilu lasten ja nuorten kasvatusympäristönä

Liikunta- ja urheilutoimintaan osallistumalla lapset ja nuoret oppivat toimimaan yhteisön jäsenenä ja olemaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Samalla he oppivat käsittelemään erilaisia konflikteja ryhmässä, tunnistamaan erilaisia tunteita ja tuntemaan ylipäättänsä yhteisöelämän perusdynamiiikkaa. (Puhakainen, 2001, 36.) Puhakainen (2001, 41) toteaa, että valmentajien, kasvattajien ja vanhempien tärkein tehtävä on luoda edellytyksiä liikunnan ilon kokemiselle eikä tukea suorituskulttuuria sekä asettamalla lasta tai nuorta suorittajan rooliin.

Karvisen, Hiltusen ja Jääskeläisen (1991, 14) mukaan lasten urheilun päätehtävä on opettaa lapsia liikkumaan sekä kasvattaa heidät urheiluun. Urheilu kasvattaa toisten ihmisten arvostukseen, positiiviseen itseluottamukseen sekä yhteistyökykyisyyteen. Näitä voidaan pitää urheilun tärkeimpinä kasvatuksellisin arvoina. (Savola, 1988, 90.) Hakkarainen (2009, 186–187) toteaa, että urheilua ja liikuntaa voidaan ajatella yhdeksi tärkeäksi kasvuympäristön osaksi perheen, koulun ja kaverien rinnalla. Lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen valmennukselle on ominaista, että suorituskyvyn parantaminen ei ole toiminnan ensisijainen tarkoitus. Lisäksi lasten ja nuorten valmennuksessa ei aseteta välttämättä kovinkaan pitkäaikaisia tavoitteita. Tällöin voidaankin puhua yleisemmin toiminnan ohjaamisesta. (Lämsä, 2009, 30.) Lasten ja nuorten urheilu pohjautuu leikkiin ja lapsen luontaiseen haluun leikkiä. Hyvin toteutettuna se myös pitää yllä lapsen ja nuoren leikkimieltyä ja halua leikkiä. (Hakkarainen, 2009, 186–187.)

Urheiluun liittyy lähes aina lapsen sekä ohjaajan (valmentaja) kiinteä vuorovaikutussuhde. Ohjaaja toimii lapselle esimerkkinä ja tärkeänä vaikuttajana monessa asiassa. Lapsi matkii, jäljittelee ja samastuu ohjaajaansa – miten tahansa ohjaaja toimiikaan. Tämä on lapselle erittäin keskeinen tapa oppia. (Karvinen, Hiltunen ja Jääskeläinen, 1991, 20.) Lasten

valmentajan tulisikin olla esimerkillinen kaikissa tilanteissa, koska lapset seuraavat valmentajan puhetta, käytöstä, tekemisiä ja olemusta hyvin tarkasti. Urheilullisen käytöksen opettaminen tarkoittaa sitä, että valmentajan on myös itse toimittava sekä pukeuduttava urheilullisesti. Pelaajilta on huomattavasti helpompaa vaatia urheilullista pukeutumista esimerkiksi harjoituksissa, kun itse on pukeutunut samalla tavalla. (Nykänen 1996, 29.)

Perinteinen valmentajakoulutus on korostanut erityisesti menetelmiä, joilla on mahdollista kehittää urheilullista suorituskyykyä. Lasten urheilun valmentajaltakin on hyvä löytyä jonkinasteista lajin tekniikan tuntemusta, mutta tärkeämpää kuitenkin on lapsen kehitystarpeiden ymmärtäminen ja oikea asennoituminen lapsiin. (Telama, 1989, 93–94.) Härkönen (2009, 44) mainitsee lasten ja nuorten valmentajien keskeiseksi rooliksi lasten ja nuorten kasvattamisen niin urheilijaksi kuin urheilulliseen elämäntapaankin. Karvisen, Hiltusen ja Jääskeläisen (1991, 47) mukaan lasten ja nuorten valmentajan toimenkuva on laaja: samalla pitäisi pystyä olemaan ryhmälleen johtaja, kasvattaja, opettaja, valmentaja ja ystävä.

Urheilu ei sinällään kasvata hyvään eikä pahaan. Urheilulla on kuitenkin esimerkiksi koulukasvatukseen verrattuna tietynlaisia ominaispiirteitä, joiden vuoksi se on erittäin hyvä kasvatusympäristö. Urheilu on motivoivaa toimintaa, johon lapset suurimmaksi osaksi osallistuvat vapaaehtoisesti. Tämän ansiosta heillä on toimintaan vahva sisäinen motivaatio. Koska innostus toimintaan on suuri, on mahdollisuudet muiden kuin urheilutaitojenkin oppimiseen hyvät. Voimakas kiinnostus liittyy nuorilla myös moneen muuhunkin toimintaan. Urheilu on kuitenkin hyvin aktiivista toimintaa, ja juuri aktiiviset toimintatilanteet ovat kasvatustavoitteiden oppimisen kannalta kaikkein tärkeimpiä. Aktiivisuus ja erilaiset toimintatilanteet ovat tärkeitä, koska useimmat kasvatustavoitteet opitaan nimenomaan toiminnassa. Esimerkiksi kyky kommunikointiin ei voi mitenkään kehittyä ilman toimimista toisten kanssa. Urheilussa valmentajan ja valmennettavan välillä vallitsee kiinteä vuorovaikutussuhde, ja valmentajasta tulee valmennettavalle auktoriteetti, jonka antamalla palautteella ja käyttäytymismalleilla on suuri vaikutus hänen käyttäytymiseensä. Urheilu on pitkäjännitteistä ja tavoitteellista toimintaa, joka saattaa opettaa tavoitteelliseen käyttäytymiseen, jos lapsia ja nuoria ohjataan myös itse asettamaan tavoitteita, sekä neuvotaan tavoitteiden saavuttamisessa. Esimerkiksi aggressioiden hillintä turhautuneena tai epäonnistumisen jälkeen, sovituista säännöistä kiinnipitäminen

silloinkin, kun pettäminen on mahdollista, tovereiden huomioonottaminen suhteessa omaan etuun ovat arkisia esimerkkejä urheilun kasvatustilanteista. Erityisesti systemaattinen valmennus tuo järjestystä elämään, mikä sopii hyvin yhteen koulunkäynnin kanssa ja saattaa parantaa koulumenestystä. Toisaalta se voi myös kaventaa lasten elämänpiiriä jos valmentautuminen on liian vakavaa. Tällöin voi muun muassa sosiaaliset suhteet ja mahdolliset muut harrastukset kärsiä. (Telama 1989, 80–81.)

Monet urheilussa opittavat taidot ovat laskettavissa yleissivistykseen siinä kuin ajokortti tai tietokoneen käyttö. Keskittyminen, pitkäjänteinen tavoitteeseen pyrkiminen, kilpailu rentoutus, lihashuolto, jokapäiväinen liikunta, vammojen ensiapu jne – kaikki nämä ovat taitoja, jotka helpottavat jokapäiväistä elämää. Lisäksi väistämättä erilaiset ihmissuhdetaidot kehittyvät – niiden oppiminen tosin vaihtelee lajin ja yksilön mukaan. Lajeittain esiintyy luonnollisesti vaihtelua jopa lajin sisälläkin. Esimerkiksi joukkuelajeissa saattaa urheilijan rooliin sosiaalistuminen olla erilaista eri pelipaikoilla pelaavilla urheilijoilla. (Eskola, 1995, 10.)

Vaikka urheilun ydin on kilpailu, tulisi lasten urheilussa kiinnittää huomiota kilpailujärjestelmään ja kilpailun osuuteen koko toiminnassa. Lapsille ei pidä järjestää korkean tason (esim. kansallisia) kilpailuja. Kilpailutilanteiden tulisi olla lyhytkestoisia ja kilpailun tulosta arvioitaessa pitäisi kiinnittää huomattavasti enemmän huomiota suoritukseen ja yritykseen kuin voittamiseen ja sijoitukseen. Kilpailemisen määrä suhteessa harjoitteluun tulisi pystyä pitämään järkevässä suhteessa. (Telama, 1994, 176.)

Urheilun kasvatusvaikutukset riippuvat erityisesti siitä, millaisia valmennus- ja opetusmenetelmiä käytetään ja millaisia psykologisia oppimisen periaatteita sovelletaan. Kasvatustavoitteiden toteuttamisen riippuessa enemmän työtavoista ja harjoituksen organisointitavoista kuin lajisäällöistä, on myös erilaisten opetus- ja ohjausmenetelmien hallinta tärkeää lasten valmentajalle. Lasten kasvatusympäristöä ajatellen ehkä kaikkein tärkein asia on kuitenkin myönteinen ilmapiiri niin valmennuksessa kuin kilpailutilanteissakin. (Telama, 1989, 91–94.) Myönteinen palaute, kannustava äänensävy, lasten kuunteleminen ja heidän aloitteidensa huomioiminen ovat asioita jotka varmasti edesauttavat lapsen oppimista (Karvinen, Hiltunen ja Jääskeläinen, 1991, 20).

4.2 Urheiluseura

Urheiluseurojen rooli lasten kasvatusinstituutiona on kiistaton. Parhaimmillaan urheiluseuratoiminta voi tukea lasten ja nuorten kokonaisvaltaista kehitystä. Lasten ja nuorten liikunnallisuudessa ja liikuntataitojen kehittymisessä oleellista onkin tarkastella heidän fyysistä aktiivisuutta nimenomaan kokonaisuutena. Seuratoiminnan tulisi pyrkiä tukemaan vapaa-ajan liikuntaa ja päinvastoin. Tulevaisuuden haasteena vanhemmilla, opettajilla, valmentajilla ja kaikilla ohjaajilla on pystyä kannustamaan lapsia kaikenlaiseen vapaa-aikana tapahtuvaan vapaaehtoiseen fyysiseen aktiivisuuteen. Usein riittää, kun aikuiset luovat lapsille mahdollisuuksia liikkua ja toteuttaa itseään liikunnassa koulun ja urheiluseurojen ulkopuolella. Lapset kyllä itse löytävät omat kiinnostuksen kohteensa, jos heille aidosti annetaan siihen mahdollisuus. (Jaakkola, 2010, 84–85.)

Kasvatuksen tavoitteellisuus urheilussa voi toimia kolmella eri ulottuvuudella. Urheiluseuran toiminnan ajatuksena voi olla terveystieteellinen kasvatustieteellinen, liikuntakasvatustieteellinen tai urheilukasvatustieteellinen. Terveystieteellinen ja liikuntakasvatustieteellinen voidaan luonnehtia kokonaistavoitteelliseksi, monipuoliseksi, leikkimieliseksi ja harrastuksenomaiseksi. Urheilukasvatustieteellinen on puolestaan kilpa- ja huippu-urheilutoiminnan perustana ja toiminnan luonne on tulos- menestystavoitteista, lajikeskeistä, kilpailullista, suunnitelmallista sekä määrätietoista. (Vuolle, 1988, 145–146, viitattu lähteessä Kuisma, 1999, 110.)

Yleisesti ajatellaan niin, että urheiluharrastus mahdollistaa hyvän kasvatusympäristön lapselle. Lasten valmentajan olisikin hyvä tiedostaa, että hänen roolinsa on ennen kaikkea kasvatuksellinen, ja toimia sen mukaan positiivisena vaikuttajana sekä esimerkkinä tukemassa valmennettavansa kehitystä ihmisenä.

5 LASTEN JALKAPALLOVALMENNUS

Jalkapallo on ollut harrastajamäärän perusteella suosituin urheilulaji Suomessa 3–18 vuotiaiden keskuudessa. Lisenssipelaajien määrä on noin 104 000 pelaajaa. (Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010.) Kynnys jalkapalloharrastuksen aloittamiseen koetaan yleisesti varsin matalana, koska hyvään alkuun pääsemiseksi riittää lopulta ainoastaan kengät, pallo ja halu pelata jalkapalloa. Jalkapallo on myös pelinä suhteellisen helppo omaksua, mutta toisaalta jalkapallon valtavan globaalisen suosion myötä, se pystyy myös tarjoamaan koviakin haasteita tavoitteelliselle urheilijalle. Ihan kuten missä tahansa muussakin urheilulajissa, vaatii todelliseksi huippupelaajaksi kehittyminen lahjakkuuden lisäksi pitkäjänteistä harjoittelua. Suomessa on viime vuosina alettu entistä enemmän tiedostamaan lapsuudessa tapahtuvan harjoittelun merkitys taitavien jalkapalloilijoiden kehittämisessä. Suuressa roolissa ovat lasten valmentajat, joiden kouluttamiseen ja kehittämiseen on alettu panostamaan Suomen Palloliiton toimesta aivan eri tavalla jo useamman vuoden ajan. Tämä luku käsittelee lasten jalkapallovalmennukseen liittyviä ja vaikuttavia tekijöitä.

5.1 Lasten jalkapallovalmennuksen ominaispiirteitä

Jalkapallo on joukkuelajeista yksi vaativimmista, sekä monipuolisimmista. Se asettaa pelinä pelaajalleen suuret vaatimukset pelaajan liikkussa täydessä vauhdissa, vastustajan ahdistamana tai erilaisissa olosuhteissa ja alustoilla. Pelaajan tulee pelitilanteissa pystyä ratkaisemaan erilaisia taktisia tilanteita nopeasti ja samalla joukkueen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. (Miettinen, 1990, 369.) Jalkapallotaito on siis nopeaa päätöksentekoa ja päätöksen perusteella toimimista kaikessa yksinkertaisuudessaan. Avoimet taidot (open skills) määräytyvät ja vaihtelevat ulkoisten vaikuttimien perusteella kuten esimerkiksi vastustajat, omat joukkuetoverit, pelaajien liikkeet, säätila ja kentän kunto jne. vaikuttavat yksittäisen pelaajan päätöksen tekoon kentällä. Suljetut taidot (closed skills) ovat opittuja, hallittuja ja oikea-aikaisia liikemalleja joita pelaaja kentällä toteuttaa. Jalkapallo on siis ”avoimen taidon” peli vaatiessaan pelaajalta nopeita ratkaisuja ennalta-arvaamattomissa tilanteissa mutta myös samalla peli, jossa myös ”suljetun taidon” hallitseminen on olennaista kuten esimerkiksi vapaapotkut, kulmapotkut jne. Yleisesti voidaan ajatella, että

pelaaja on taitava jalkapalloilija kun hän osaa tehdä oikeita ratkaisuja siitä mihin ja milloin pallo on järkevää missäkin tilanteessa pelata, sekä osaa suorittaa siihen vaadittavan suorituksen oikein. Valmentajan tulee opastaa pelaajia tekemään oikeita ratkaisuja, sekä opettaa pelaajille siihen tarvittavia taitoja ja tekniikoita. (Bate, 1996, 228.)

Jalkapallovalmentajalla on merkittävä vaikutusvalta pelaajan ja joukkueen kehitykseen kuten myös toimintaympäristön sosiaaliseen ja kulttuuriseen ilmapiiriin. Kuitenkin valmentajan työhön ja tekemiseen vaikuttaa hyvin paljon lajiperinteet ja historia sekä niiden jäljitteleminen. (Cushion ym. 2012, 1631.) Jos valmennuskäytänteet ja lasten kehitykselliset tasot eivät kohtaa, tämä voi pahimmillaan pelaajilla johtaa loukkaantumisten määrän kasvuun ja jopa harrastuksen lopettamiseen. On erittäin tärkeää että valmentaja osaa muuttaa toimintatapojaan urheilijoiden ikää vastaavaksi. Lapsia ja nuoria valmennettaessa on tärkeää käyttää sellaisia toimintamalleja, jotka kasvattavat luottamusta ja tukevat urheilijan itseluottamusta. Kaiken lisäksi ”positiiviset” valmentajan toimintamallit antavat mahdollisuuden urheilijalle optimaaliseen kehittymiseen ja oikein kohdistettu positiivinen palaute ja tukeminen kasvattavat urheilijan sisäistä motivaatiota ja luottamusta itseensä. (Cushion ym. 2012, 1631-1634.)

Lasten valmentajan täytyy ottaa huomioon toimintaa suunnitellessaan, että joukkueessa voi olla lapsia, jotka ovat hyvinkin erillä motorisen oppimisen tasolla sillä tämä vaikuttaa olennaisesti oppimisen tehokkuuteen. Motorisen oppimisen tasoon vaikuttavat lapsen fyysinen kasvu, sekä neurofysiologinen kehitys. (Robinson, 2010, 186.) Weinin (2007, 2) mukaan lapset oppivat nopeasti, tehokkaasti sekä perusteellisesti ainoastaan silloin kun harjoitus- tai kilpailutapahtumien vaatimustasot joihin he osallistuvat kohtaavat heidän älyllisen, henkisen sekä motorisen tasonsa kanssa. Liian usein lapsia valmennetaan samoilla metodeilla kuin aikuisiakin jalkapalloilijoita (Wein, 2007, 2). Lasten valmentajan on erityisen tärkeä tunnistaa oman joukkueensa pelaajien motoriset kehitystasot.

Hämäläisen (2008, 70) mukaan erittäin keskeinen kysymys valmentajan toiminnassa on se kuinka hyvin valmentaja osaa opettaa, koska urheilijoiden oppiminen on olennainen asia urheiluharjoittelussa. Jokainen joukkue koostuu aina yksittäisistä pelaajista, ja joukkueen valmentaminen on täten samanaikaisesti sekä pelaajaryhmän että yksittäisten pelaajien valmentamista. Joukkuevalmennuksen yksi suurimmista haasteista on kehittää yksittäistä pelaajaa osana joukkueen harjoitus- ja peliohjelmia. Valmentajan on organisoitava koko

joukkueen ja pelaajien toiminta siten, että pelaajien harjoituksissa toteuttamat harjoitustehtävät ovat kunkin osallistujan osaamisen ja jatkossa pelipaikan mukaisia. Yksittäisen pelaajan ominaisuuksien säännöllinen arviointi ja pelaajalähtöisen valmennuksen edistäminen, on pelaajien oppimisen ja kehittymisen kannalta keskeistä ja tärkeää. (Nikander, 2009, 361–363.)

Lasten ja nuorten on itse opittava urheilemaan, ja valmentajien ja ohjaajien tehtävänä on luoda lapsille ja nuorille hedelmällisiä oppimistilanteita, joissa tapahtuu oppimista (Puhakainen, 2001, 68–69). Oppimista tapahtuu parhaiten silloin, kun ”ihminen seuraa omaa nenäänsä” eli kokeilee asioita käytännössä. Valmentajien onkin tärkeää hallita taito saada lapset ja nuoret innostumaan ja kokeilemaan sekä kokemaan. Tällä omatoimisella, oman tekemisen kautta oppimisella voidaan luoda eri urheilulajeille taitojen harjoittelun perusta. Missään urheilulajissa ei voi tapahtua oppimista ilman lapsen omaa harjoittelua ja kokeilua. (Puhakainen, 2001, 69.)

Nikander (2009, 349) näkee valmentajan keskeiseksi tehtäväksi luoda oikeanlainen motivaatioilmasto oppimiseen. Tämä koostuu urheilijoiden arvioinneista eri harjoitustilanteissa, erilaisten ryhmittelyjen toteutuksesta, palautteen ja palkitsemisen perusteista sekä tavoista ja toiminnan arviointikriteereistä. Valmentajan tehtävä on myös kannustaa ja auttaa urheilijoitaan kehittämään omia taitojaan. Tärkeä tehtävä valmentajalle on myös kannustaa urheilijoitaan tekemään parhaansa kaikissa harjoitus- sekä pelitilanteissa. Harjoitteisiin hyvin keskittymisen, tunnollisen harjoittelun sekä parhaaseen suoritukseen pyrkimisen merkitysten opettaminen urheilijoille, kuuluu myös valmentajan tehtäviin, kuten myös epäonnistumisten ja virheiden ymmärtäminen osana oppimisprosessia. (Nikander, 2009, 350.)

Joukkuelajien juniorivalmennuksessa on erittäin tärkeää opettaa ja esitellä pelaajalle eri pelipaikkojen päätehtävät teoriassa ja käytännössä. Tämä ei ole mahdollista ilman pelaajan yksilöllistä opettamista ja valmentajan käytännössä antamaa oikeaa suorituspalautetta. Ei voida olettaa, että pelaaja oppii pelitoiminnan perusteet ilman pitkäjänteistä ja kattavaa opetusta. Pelitoimintaa tulee harjoitella tämän ajattelutavan mukaisesti sekä harjoituksissa että otteluissa. Harjoittelun tulisi tukea pelaajan kulloinkin kehitettävää pelitoiminnan ominaisuutta, mikä mahdollistaa pelaajan pelikäsitteiden parantamisen kokonaisuudessaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että valmentajan tulee jakaa pelaajat sopiviin valmennus-

tai ohjausryhmiin. Tällöin esimerkiksi hyökkääjäpelaaja harjoittelee pelipaikalleen keskeisiä ottelussa tarvittavia pelisuorituksia, eikä jotain muuta hänelle vähemmän tärkeää. Tämä vaatii luonnollisesti valmentajalta paljon ennakkosuunnittelua. Onnistuneesti käytännössä toimiva valmennuksen kokonaissuunnitelma on kuitenkin lasten ja nuorten valmentamisen peruslähtökohta. Pelitoiminnan päätavoite on silloin pelaajien opettaminen, ei niinkään joukkueen kilpailullinen menestys. (Nikander, 2009, 367–369.)

Lapset oppivat leikkimällä, joten jokaisen jalkapalloharjoituksen keskiössä tulisi olla erilaisten pelien sääntöjen ymmärtäminen, sekä niiden mukaan pelin pelaaminen. Pelejä pelaamalla on mahdollista kehittää lasten päätöksenteko- sekä kommunikointikykyä. Valmentajan tulisi aina tarjota lapsille heidän kehitystasolleen sopivia haasteita tarjoavia pelejä niiden eri sovelluksineen. (Wein, 2007, 8.) Harjoitusten seuranta ja tilannereagointi vaativat valmentajalta tarkkaavaisuutta. Jos ennalta suunniteltu peliharjoitus tai pelitaktiikkaa kehittävä peli ei jostain syystä toimi, on tärkeätä väliaikaisesti helpottaa harjoituksen kulkua helpommaksi. Harjoitteen sujussa helposti ilman virheitä on tärkeää pelaajien harjoitusmotivaation kannalta siirtyä mahdollisimman ajoissa taktiikkapelin pelaamisessa astetta vaikeampaan harjoitukseen. Tämä on mahdollista esimerkiksi vaikeuttamalla sääntöjä, muuttamalla pelaajan kosketusten määrää tai pienentämällä pelialuetta. Joukkueen pelitoiminnan kehittämisen tulisi aina perustua pitkäjänteiseen toimintamalliin. (Nikander, 2009, 367.)

Valmentajan vastuulla on aina tavalla tai toisella yksittäisen urheilijan tulevaisuus. Jokainen junioripelaaja olkoon hänen lajinsa mikä tahansa, tarvitsee tuekseen asiantuntevaa yksilöllistä ohjausta ja valmennusta. (Nikander, 2009, 361.) Drabik (1996, 2) tiivistää yleissäännön lasten ja nuorten valmentamisesta: harjoituksissa sekä harjoittelussa tulisi keskittyä urheilijan vahvuuksien kehittämiseen. Jos aikaa sekä energiaa riittää, tulisi vasta sen jälkeen keskittyä heikkouksien vahvistamiseen. Näillä keinoilla on mahdollista pitää yllä nuoren urheilijan motivaatiota itse harjoitteluun ja tehdä hänet tyytyväisemmäksi, sekä vastaanottavaiseksi erilaisten harjoitteiden tekoon

Niin jalkapallossa, kuin monissa muissakin joukkuelajeissa on tällä hetkellä vallitsevana trendinä yksilökeskeinen valmentaminen sekä ylipäättään yksilön kehittäminen. Yksilökeskeinen näkökulma valmentamiseen asettaa suuren ja mielenkiintoisen haasteen valmentajalle, mutta mahdollistaa pelaajien kehittymisen yksilön tarpeet ja ominaisuudet

huomioon ottaen heidän omien vahvuuksiensa kautta, edellyttäen että toimintaa myös suunnitellaan ja toteutetaan pitkäjänteisesti.

5.2 Valmentajan ja pelaajien välinen vuorovaikutus ja arvomaailma

Lasten jalkapallovalmentajalta vaaditaan monipuolisia taitoja liittyen itse lajiin sekä ihmissuhdetaitoihin. Ylipäätään joukkuelajien viehätyks perustuu paljon yhdessä toimimiseen, niin onnistumiset kuin epäonnistumisetkin jaetaan yhdessä joukkueena.

Jotta yksilöllisten elämysten saaminen, sosiaalinen vuorovaikutus ja omatoimisuus toteutuisivat, on painotettava opetus- ja valmennusmenetelmien merkitystä suhteessa sisältöihin. Toimintaan tarvitaan enemmän oppilaiden keskinäiseen työskentelyyn ja omatoimisuuteen perustuvia opetusmenetelmiä ja opetuksen eriyttämistä. Eriyttäminen on välttämätöntä myös erityisryhmiin kuuluvien nuorten kannalta, sekä nuorten urheiluvalmennus kaipaa myös monipuolisempia ohjausmenetelmiä. (Telama, 1994, 175.)

Forsmanin ja Lampisen (2008, 18) mukaan ”valmentaminen on vain ja ainoastaan ihmissuhdetyötä”. Hyvä valmentaja osaa kysellä myös urheilijoilta heidän tuntemuksiaan ja syitä ratkaisuihin. Valmentajan sekä nuoren urheilijan välinen toimiva suhde on peruslähtökohta, jotta asetetut ja halutut tulokset voidaan saavuttaa. Myönteinen vuorovaikutus ja kommunikaatio edistävät yhdessä niin urheilijan henkistä kasvua kuin parantavat urheilijan suorituskykyä. (Nikander, 2009, 352–353.) Hyvä valmentaja pitää kuria ja järjestystä harjoituksissa. Rajoista ja säännöistä huolimatta toimintaan tulee sisältyä riittävä määrä vapauksia, jolloin lasten oma luovuus, aktiivisuus, luonnollisuus ja avoimuus voivat kehittyä. (Forsman ja Lampinen, 2008, 26.)

Lasten ja nuorten urheilutoimintaa tulisi ohjata niin, että niitä kuvaisi ilo, spontaanisuus, viihtyminen, yhteenkuuluvuus ja ennen kaikkea niin, että lapset toimisivat toistensa kanssa eivätkä toisiaan vastaan. Jos ohjelma on suunniteltu siten, että yhteistyö pelaajien kesken on välttämätöntä tavoitteen saavuttamiseksi, suuntaavat lapset toimintansa mieluummin yhteiseen tavoitteeseen kuin toisiaan vastaan ja kilpaileviin tavoitteisiin. (Telama, 1994, 161.) Telama (1994, 161) toteaa myös, että niin koulussa kuin harrastustoiminnassakin on vuorovaikutuksellisella toiminnalla ratkaiseva merkitys positiivisen sosiaalisen

käyttäytymisen edistäjänä. Jos joukkueeseen saadaan perusajatukseksi toisia kannustava, innoittava, neuvova ja auttava käyttäytyminen, on positiiviselle sosiaaliselle yhteistyöskentelylle erinomaiset edellytykset (Telama, 1994, 161.)

Hämäläinen (2008, 70) toteaa urheiluvalmennustoimintaa tutkineessa väitöskirjassaan, että valmentajan antamaa palautetta on maailmalla tutkittu paljon ja tutkimustulokset osoittavat, että palautteen anto on hyvin olennainen osa valmentamiseen liittyvää opettamis- ja oppimistapahtumaa. Hän mainitsee myös valmennustutkimukset (Lacy ja Goldston 1990) joissa ilmeni, että paitsi palautteen sisällöllä myös sen ajoituksella on merkitystä. Karvisen, Hiltusen ja Jääskeläisen (1991, 143) mukaan palautteen antaminen on urheilussa opettamisen kulmakiviä. Heidän mukaansa palautetta antamalla on mahdollista vahvistaa tietynlaista käyttäytymistä, sekä ohjata harjoittelua toivottuun suuntaan. Osaava valmentaja tiedostaa harjoitteidensa tavoitteet ja laatutekijät, sekä osaa sijoittua harjoitustilanteissa niin, että voi antaa palautetta valmennettavilleen sekä yleisesti että yksityisesti (Forsman ja Lampinen, 2008, 20). Palautetieto on erityisesti taitojen oppimisen kannalta erittäin tärkeää. Palautetieto jaetaan yleisesti ohjeita antavaan ja arvostavaan eli motivoivaan palautteeseen. Oppimisen kannalta ajateltuna palautetta tulisi saada runsaasti, sekä sen tulisi olla luonteeltaan yksilöllistä ja joissakin tilanteissa myös yksityistä. Palautteen avulla on mahdollista myös säädellä kasvatuksen kannalta tärkeää ohjaustilanteen ilmapiiriä. Myönteistä ilmapiiriä sävyttää pääsääntöisesti positiivinen palaute. (Telama, 1989, 92–93.)

Nuorelle itselleen tulisi hänen varttuessaan ja harjoittelun edetessä antaa enemmän vastuuta. Valmennuksen tavoitteena tulee olla se, että harjoittelun suunnittelu, toteutus ja arviointi toteutuvat yhä enemmän yhteistyössä valmentajan ja urheilijan kesken. Tämä on mahdollista ainoastaan edistämällä urheilijan vastuunottoa ja oma-aloitteisuutta. Lasten aloitteisuuden ja omatoimisuuden kehittäminen ja sen hyväksikäyttö on tärkeää heidän persoonallisuutensa kehittymisen kannalta. Omatoimisuuteen liitetään läheisesti sisäinen motivaatio. (Nikander, 2009, 350.) Tärkeää olisi saada lapset itse ajattelemaan omia suorituksiaan ja ratkaisemaan niihin liittyviä ongelmia. Kun lapsi oppii tarkkailemaan itseään ja toimintaansa, hän voi oppia myös vähitellen muuttamaan omaa suoritustaan itsenäisesti. (Karvinen, Hiltunen ja Jääskeläinen, 1991, 144.)

Valmentajan tulee hoitaa ja vaalia valmennuksessaan ryhmän tai joukkueen kanssa yhdessä

sovittuja arvoja ja tavoitteita, koska urheilijoiden väliset suhteet rakentuvat näiden arvojen pohjalta. Yhteisesti sovitut säännöt sekä periaatteet ovat ikään kuin perusta, jonka varaan valmentaja-urheilija suhteen olisi hyvä rakentua. Lisäksi suhteeseen kuuluu erityisarvoja kuten rehellisyys, avoimuus, positiivinen ja rakentava palaute. Toiminnalle asetetut tavoitteet tukevat myös joukkueen kiinteyttä. Mahdolliset ongelmat tai ylipäättään negatiivinen palaute tulisi käsitellä luottamuksellisesti urheilijan tai urheilijaryhmän kesken, ei julkisissa tilaisuuksissa tai tapahtumissa. (Nikander, 2009, 352–353.)

Organisaatioilla eli tässä tapauksessa yhdistyksillä on omat arvonsa ja niitä voidaan pitääkin niiden toiminnan kivijalkana. Tärkeää on, että organisaatiossa toimivat ihmiset tunnistavat ja hyväksyvät nämä arvot, sekä myös toimivat niiden pohjalta. Arvojen on näytävä yhdistyksen avainhenkilöiden toiminnassa. (Savola, 1988, 91.) Suomen palloliitto on määrittänyt suomalaiselle jalkapallotoiminnalle neljä yhteistä arvoa; *iloisuus, luotettavuus, menestys ja yhteisöllisyys*. Nuorisotoiminnassa korostuu erityisesti iloisuus ja yhteisöllisyys. Ilo ilmenee lasten kokemuksissa osallistua monipuoliseen toimintaan, jossa leikki ja osaaminen ovat keskeiset tekijät. Yhteisöllisyys on yhteishengen ja yhteisyyden kokemista, yhteistyötä toisten ihmisten kanssa, sekä erilaisuuden hyväksymistä ryhmässä (Viitanen, 2009, 4–5.)

Lasten ja nuorten valmentaminen on sosiaalista kanssakäymistä, yhteisten pelisääntöjen ja arvojen pohjalta toimimista. Erityisesti joukkuelajeissa kuitenkin yksilön omaan vastuunottoon ja omatoimisuuteen on järkevää opettaa lapset jo pienestä lähtien.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käsitellään tämän tutkimuksen tarkoitusta ja tutkimukselle asetettuja tehtäviä. Lisäksi perehdytään fenomenografisen tutkimuksen sekä teemahaastattelun teoriaan. Aineiston keräämisen ja sisällönanalyysin kautta edetään siihen miten tämä tutkimus on toteutettu.

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on vertailla lasten koululiikunnan sekä urheiluseurojen jalkapallotoimintaa toisiinsa paneutuen siihen mikä on lasten jalkapallotoiminnassa olennaista valmentaja-opettajien mielestä sekä tarkastella sitä mitä on kasvatuksellinen toiminta urheiluseurassa haastateltujen mielestä. Tutkimuksen tarkoituksena on myös syventää omaa näkemystäni lasten valmentamisesta kirjallisuuden ja kerätyn aineiston avulla ja tätä kautta nähdä lasten valmentaminen yhtenä isona kokonaisuutena.

Tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraavanlaisiksi:

1. Mikä on haastateltujen mielestä olennaista lasten jalkapallon opettamisessa ja valmentamisessa?
2. Millainen on lasten jalkapallovalmentajan rooli kasvattajana?
3. Miten kasvatuksellisuus näkyy lasten jalkapallotoiminnassa harrastusmaailmassa?

Tämän tutkimuksen tarkoitus ei ole löytää ehdottomia vastauksia siihen, miten lasten jalkapallovalmennus ja opetustoimintaa tulisi toteuttaa, vaan erityisesti keskittyä siihen mikä on haastateltavien mielestä tärkeää lasten valmennuksessa jalkapallon osalta, niin koulumaailmassa kuin harrastusmaailmassakin. Tutkimus on rajattu koskemaan lasten jalkapalloa, koska olen itsekin toiminut jo jonkin aikaa lajin valmennustoiminnassa mukana. Kaikki tutkimukseen haastatellut valmentajat ovat myös kasvatusalan ammattilaisia, kaikki ovat ammatiltaan luokanopettajia.

6.2 Fenomenografinen tutkimus

Tämän tutkimuksen lähestymistapa on fenomenografinen. Fenomenografinen tutkimusote on valittu siksi, että tavoitteena oli tutkia opettaja-valmentajien käsityksiä ja kokemuksia lasten valmentamisesta. Fenomenografian käsitteen nimi tulee sanoista ”ilmiö” ja ”kuvata”. Fenomenografia tutkii sitä, miten meitä ympäröivä maailma ilmenee ja rakentuu ihmisen tietoisuudessa. Samaa ilmiötä koskevat käsitykset voivat vaihdella henkilöstä toiseen. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen ja Saari, 1996, 114.) Niikko (2003, 20) mukaan fenomenografian tavoitteena on kuvata maailmaa sellaisena kuin tietty ryhmä yksilöitä sen kokee. Fenomenografia on tutkimusmetodi, jolla pyritään kuvaamaan laadullisesti erilaisia tapoja, joilla todellisuuden, ilmiön eri ulottuvuudet koetaan ja käsitteellistetään (Niikko, 2003, 22). Fenomenografian tausta-ajatus on, että eri ihmiset antavat erilaisia sisältöjä ilmiöille ja kokevat ja käsittävät sekä ymmärtävät samoja asioita eri tavoin. Fenomenografisen tutkimuksen tarkoitus ei ole selvittää, miksi ihmisillä on tietynlaisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä, vaan se pyrkii kuvaamaan erilaisia, mutta myös yhteisiä käsityksiä niiden omista lähtökohdista käsin. (Niikko, 2003, 27–28.) Fenomenografisen tutkimuksen kohde on tieteellisen etsimisen sijasta ihmisen arkiajattelu. Tutkimuksen tarkoitus on tuoda esiin mahdollisimman erilaisia ajattelutapoja tietystä ilmiöstä. (Niikko, 2003, 28–29.)

Fenomenografinen tutkimus etenee (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen ja Saari, 1996, 115) mukaan seuraavia vaiheita pitkin: 1. Tutkija kiinnittää huomionsa johonkin asiaan tai käsitteeseen, josta näyttää esiintyvän hämmentävän erilaisia käsityksiä. 2. Hän perehtyy asiaan tai käsitteeseen teoreettisesti ja pyrkii jäsentämään alustavasti siihen liittyvät näkökohdat. 3. Hän haastattelee henkilöitä, jotka ilmaisevat erilaisia käsityksiä käsiteltävästä asiasta. 4. Hän luokittelee käsitykset niiden merkitysten pohjalta. Selittääkseen käsityksien erilaisuuden hän kokoaa niistä vielä ylemmän tason merkitysluokkia.

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus siitä, että todellisuus on moninainen. Tutkimuksessa on kuitenkin muistettava ottaa huomioon, että todellisuutta ei voi pirstoa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toinen toistaan, ja näin onkin mahdollista löytää monen suuntaisia suhteita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman

kokonaisvaltaisella tavalla. Tutkija ei voi myöskään koskaan irtisanoutua irti arvolähtökohdista, sillä arvot muovaavat sitä, mitä ja miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiötä. Objektiivisuuttakaan ei ole mahdollista saavuttaa perinteisessä mielessä, sillä tietäjä (tutkija) ja se, mitä tiedetään, kietoutuvat toisiinsa saumattomasti. Johonkin aikaan ja paikkaan rajoittuen on mahdollista saada vain ehdollisia selityksiä tulokseksi. Yleisesti todetaankin, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemmin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia (totuus) väittämiä. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2002, 152.)

Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein varsin pieneen määrään tapauksia ja pyrkimyksenä on analysoida niitä mahdollisimman perusteellisesti. Näin ollen aineiston tieteellisyyden kriteeriksi ei muodostu määrä vaan laatu, käsitteellistämisen kattavuus. Harkinnanvaraisessa otannassa mitataan samalla tutkijan kykyä rakentaa tutkimukseensa vahvat teoreettiset perustukset, jotka osaltaan ohjaavat myös aineiston hankintaa. (Eskola ja Suoranta, 1998, 18.) Yleisesti sanottuna laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. Tarkoitus ei ole ainoastaan kertoa aineistosta, vaan pyrkiä rakentamaan siitä teoreettisesti kestäviä näkökulmia. (Eskola ja Suoranta, 1998, 62.)

6.3 Teemahaastattelu

”Haastattelua tekevän tutkijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista” (Hirsjärvi ja Hurme, 2001, 41). Fenomenografisen tutkimuksen haastattelu suoritetaan edeltä määrätyillä avoimilla kysymyksillä, jotka eivät välttämättä ole tarkkarajaisia, mutta rakentuvat asetettujen tutkimusongelmien, ontologisten ja epistemologisten pohdintojen tuloksena (Niikko, 2003, 31). Etukäteen laadittujen suhteellisten väljien kysymysten toivotaan auttavan haastateltavaa heijastamaan tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä tutkittavan omasta viitekehystä käsin ja siitä käsin, mikä tutkittavalle on tärkeää ja merkityksellistä. Tutkijan pitää pyrkiä antamaan tutkittaville vapautta ja väljyyttä kuvata kokemuksiaan ja reflektoida niitä (Niikko, 2003, 32–33.)

Teemahaastattelussa haastattelussa käsiteltävät aihepiirit, teema-alueet, määrätään etukäteen. Haastattelijä varmistaa, että kaikki etukäteen suunnitellut teema-alueet käydään

haastateltavan kanssa läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus voivat vaihdella haastattelusta toiseen. (Eskola ja Suoranta, 1998, 87.) Metodologisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, sekä heidän asioille antamia merkityksiä sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelussa ei voida kysellä ihan mitä tahansa, vaan siinä pyritään erityisesti löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. (Tuomi ja Sarajärvi, 2004, 77–78.)

Teemahaastattelun luotettavuutta määriteltäessä on haastattelemisen lisäksi otettava huomioon tutkimusprosessi kokonaisuudessaan sen eri vaiheineen. Menetelmien luonteen vuoksi ei kuitenkaan pitäisi korostaa liikaa mekanistista luotettavuuden määrittelyä. Tutkijan oma kokemuksiin perustuva käsitys tulosten ja todellisuuden vastaavuudesta on myös luotettava luotettavuuden ilmaisun. (Hirsjärvi ja Hurme, 1985, 130.)

6.4 Aineiston kerääminen

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty haastattelemalla kolmea opettaja-valmentajaa tammikuun 2015 aikana. Kaikille haastateltaville oli lasten jalkapallovalmennus kokemuksen lisäksi yhteistä se, että he toimivat myös luokanopettajan ammatissa. Kaikki haastateltavat olivat sukupuoleltaan miehiä. Haastateltavilla oli vaihtelevasti kokemusta niin opettajan työstä kuin lasten valmentajanakin toimimisesta. Haastateltavat valikoituvat mukaan omien kontaktieni kautta ja kaikki osallistuivat mielellään haastatteluihin ja tutkimukseen.

Syynä siihen miksi haastateltaviksi on valittu opettajana työskenteleviä valmentajia, on se että heidän kauttaan oli mahdollista saada vahvemmin esille erityisesti kasvatukseen liittyviä näkökulmia. Opettajakoulutuksen käyneet ovat jo koulutuksensa puolesta joutuneet pohtimaan enemmän näitä asioita. Toki tuolla näkökulmalla voidaan ajatella olevan negatiivinen kääntöpuolensa. Opettajina toimivat valmentajat voivat todennäköisesti helpommin takertua kasvatustieteiden opinnoissa oppimaansa. Tämä voi pahimmillaan johtaa aineiston kannalta ajateltuna siihen, että haastateltava toistaa vain opinnoissaan omaksumaansa, eikä sitä mitä hän itse on henkilökohtaisesti mieltä asiasta.

Etukäteen valmistamani haastattelurungon avulla haastattelu eteni pääsääntöisesti varsin kronologisessa järjestyksessä, mutta tarpeen niin vaatiessa edettiin hiukan eri järjestyksessä, riippuen haastateltavan vastauksista. Kaikki haastattelut toteutettiin haastateltavien työpaikoilla, joko ennen koulupäivän alkua tai koulupäivän päätteeksi. Haastattelujen kestot vaihtelivat 35-45 minuutin välillä. Haastattelut taltioitiin Ipadilla, Voicerecorder Pro- ohjelmaa tallennusohjelmana käyttäen. Tutkimuksen haastattelut on litteroitu sana sanalta jokaisen haastattelun jälkeen eli kirjoitettu puhtaaksi. Tämä vaihe osoittautui yllättävän työlääksi, mutta samalla se antoi mahdollisuuden työstää kertynyttä materiaalia myös ennakkoon omissa ajatuksissani. Litterointivaiheessa on poistettu tai muutettu kaikki ilmaukset ja käsitteet, jotka saattaisivat vaikuttaa haastateltavan anonymiteettisuojaan negatiivisesti.

6.5 Sisällönanalyysi

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus itse tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen, koska hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan samalla mielekäästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota. Analyysillä tehdään selkeyttä aineistoon, jotta sen perusteella voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto aluksi hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kasataan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Laadullisessa aineistossa analyysia tehdään tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. (Tuomi ja Sarajärvi, 2004, 110.)

Tuomi ja Sarajärvi (2004, 111) esittelevät tutkimusaineiston analyysin etenemisen vaiheittain seuraavalla tavalla:

1. Haastattelujen kuuntelu ja aukikirjoitus sana sanalta
2. Haastattelujen lukeminen ja sisältöön perehtyminen
3. Pelkistettyjen ilmausten etsiminen ja alleviivaaminen
4. Pelkistettyjen ilmausten listaaminen

5. Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista
6. Pelkistettyjen ilmauksien yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen
7. Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen niistä
8. Yläluokkien yhdistäminen ja kokoavan käsitteen muodostaminen

Käytännössä aineiston analyysi tässä tutkimuksessani eteni siten, että kuuntelin haastattelut ja litteroin haastattelut erillisiin tekstitiedostoihin. Tulostin haastattelut paperille. Luettuani litteroidut haastattelut useampaan otteeseen aloin erottelemaan teemoja tutkimuskysymysten pohjalta ja pelkistämään ilmaisuja mitä aineistosta ilmeni. Yhdistelemällä ilmaisuja näistä ilmaisuista muodostui alaluokkia (ks. kuvio 4. ja 5.), jotka näkyvät kuvion alaosassa. Alaluokkien yläpuolella ovat yläluokat ns. teemat, jotka jakavat tulokset eri osiin. Luokkien ja teemojen asteittainen muokkaaminen jatkui pitkälle tutkielman työstämisen loppuvaiheeseen saakka. Tätä voidaan pitää jonkin verran tutkimuksen luotettavuutta heikentävänä tekijänä. Uskon kuitenkin, etten ole hukannut merkittäviä ilmauksia tai kategorioita tämän takia.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään aineiston analyysin kautta saatuja tutkimustuloksia. Tuloksissa käsitellään haastattelujen esiin tuomia aiheita, joita ovat liikuntakasvatus, kasvatus, lajitaidot, ohjaajan rooli, lasten valmentajan sekä seuran rooli ja tehtävä.

Haastattelun alussa haastateltavia pyydettiin määrittelemään tutkimukseen hyvin olennaisesti liittyvät keskeiset käsitteet nimittäin: kasvatus, opetus ja valmennus. Heidän vastauksista löytyi hyvin paljon samankaltaisuuksia, ja kaikkien haastateltavien vastauksista voidaan yleisesti tulkita, että heidän mielestään nämä käsitteet ovat hyvin läheisessä suhteessa toisiinsa.

7.1 Kasvatus, opettaminen ja valmentaminen

Kaikki haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että kasvatus on eräänlaista ohjaamista ja toiseen ihmiseen vaikuttamista ja tällä vaikuttamisella pyritään johonkin suuntaan tai lopputulokseen. Eräs haastateltavista mainitsee yhdessä tekemisen merkittäväksi tekijäksi erityisesti nykyään: *”Yhdessä tekeminen on päällimmäisenä se sana mikä tulee mieleen, että tehdään yhdessä niitä asioita ja yritetään sillä tavalla vaikuttaa ja omalla esimerkillä vaikuttaa”*. Yhden haastateltavan mukaan kasvatus on myös erittäin paljon sitä, että osoitetaan oppilaalle tai lapselle, että hänet ylipäättään huomioidaan ja hänestä välitetään olemalla samalla myös tukena ja turvana.

Opettämisen käsite määrittyy erään haastateltavan mielestä näin: *”Opettaminen pyrkii jonkin tiedon tai taidon omaksumiseen ja sisäistämiseen jollakin tavalla”*. Opettämisen toiminnan tavoitteellisuus näkyy myös haastateltavien vastauksista. Eräs haastateltavista toteaa tavoitteista ja niiden käytännön toteuttamisesta näin: *”Opetuksella on jokin tavoite mitä pitäis saada niinku tehtyä, tai joskushan se ajautuu ihan eri juttuun mutta siinä on niinku sellaista ajatusta takana, että mitä me opetellaan ja tavoitellaan”*.

Useampi haastateltavista toteaa valmentamisen käsitteen olevan todella lähellä opettamista. Eroavaisuuksiakin haastateltavat näistä toisilleen läheisistä käsitteistä löytävät.

Valmentaminen käsitteenä liittyy erään haastateltavan mielestä hyvin vahvasti kilpaurheilutoimintaan. *”Valmennushan pyrkii siihen, että suoriudutaan niinku jotenkin yhä paremmin ja paremmin ja yritetään niinku kehittää ja valmistaa pelaajia niin, että ne pystyvät tulevaisuudessa olemaan vielä parempia”*. Yksi haastateltavista toteaa, että valmentaminen on hyvin paljon kasvattamista ja kasvatusta. Lisäksi nykyään hyvin pinnalla oleva aihe, joka liittyy yksilön valmentamiseen joukkuelajissa, näkyy myös vahvasti haastateltujen vastauksissa: *”Se perustuu kans kasvatuksen semmisiin näkökulmiin eli tunnetaan se oma porukka ja yritetään saada se ryhmänä toimimaan hyvin, ja vaikka itekin valmentaa joukkuelajia niin ainahan me valmennetaan myös yksilöä”*. Erään haastateltavan mielestä erityisesti lasten valmentamisen tulisi olla luonteeltaan monipuolista, jossa pyrittäisiin kehittämään lasten erilaisia liikuntataitoja- ja valmiuksia monipuolisesti.

7.2 Liikuntakasvatuksen määrittelyä

Liikuntakasvatus määrittyy jokaisen haastateltavan mielestä hyvin pitkälle siten, että toiminnan tulisi olla lapsiehtoista ja lapsille pyrittäisiin ennen kaikkea tarjoamaan positiivisia kokemuksia. Eräs haastateltavista kuvailee liikuntakasvatuksen tavoitteita omasta näkökulmastaan näin: *”Näkisin tärkeänä, että liikunta ois semmonen mukava ja jokaiselle omalla tavalla sopiva osa elämää”*. Liikuntakasvatus tarjoaa myös lapselle parhaimmillaan terveellisten elämäntapojen mallia ja voi tukea nuoren kasvua kohti aikuisuutta. *”Tottakai siinä tulee ohjata terveellisiin elämäntapoihin ja semmoiseen, mutta mää väittäisin että sellainen onnistumisten elämysten tarjoaminen ja niinku tuetaan sitä kautta lapsen tai nuoren minäkuvan kehitystä että se ois sellaista positiivista”*.

Liikuntakasvatus voi toki tarjota lapselle negatiivisiakin kokemuksia, mutta niiden voidaan ajatella myös olevan kasvamista elämää varten. *”Tärkein ois se, että ne liikkuis ja ehkä löytäis jonkin oman lajin tai jutun. Kaikista ei tarvi tykätä mutta, että ne jonkun löytäis joka jatkuis ja semmoinen positiivinen, että ei ainakaan tappais sitä liikunnan iloa, se on niinku pahinta mitä voi tehdä että en ikinä hiihdä kun koulussa hiihdettiin”*. Liikunnan perustaitojen harjoittelu ja eri lajien kokeilu monipuolisesti auttaa oppilaita omaksumaan liikunnallisen elämäntavan, joka parhaimmillaan kantaa läpi ihmiselämän

7.3 Jalkapallo koulumaailmassa

Tämän tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys kysyy, että mikä on olennaista lasten jalkapallon opettamisessa ja valmentamisessa? Seuraavassa esitellään haastateltujen käsityksiä siitä, mitkä asiat ja teemat painottuvat heidän mielestään erityisesti koulumaailmassa lasten jalkapallossa.

7.3.1 Lajitaidot

Pelaaminen tärkeää

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä mikä on koulumaailmassa hyvin olennaista. Itse lajin kannalta ajateltuna haastateltavat halusivat nostaa enemmän itse pelin ja ylipäättään pelaamisen keskiöön. Haastateltavat kokivat pelaamisen tärkeänä ja motivoivana keinona lajitaitojen oppimiseen. Eräs haastateltavista näki jalkapallon myös hyvänä lajina oppia yleisiä pallopelien ”lainalaisuuksia”, kuten sijoittuminen pelitilanteessa, syöttäminen ja tyhjän paikan hakeminen. Hän kommentoi jalkapallon hyviä lajiominaisuuksia ihan yleisesti pallopelejäkin ajatellen näin: *”Toki se lajissa kuin lajissa niinku korostuu, mutta erityisesti futiksessa kun kenttä on iso, niin sen jotenkin näkee, että penskoille on helpompaa hahmottaa kun välejä on isoja ja sää voit juosta tyhjään tilaan niinku vaikka siellä ei syöttötilaa ois”*.

Yleisesti on tiedossa, että lasten leikkiminen ja pelailu ulkona on vähentynyt merkittävästi viime vuosien aikana. Useampi haastateltavista piti tärkeänä ja toivoi, että lapsilla löytyisi omaa intoa pelata ja että lapset ylipäättään pystyisivät itsenäisesti käynnistämään pelejä ja pelaamaan niitä ilman aikuisen valvontaakin. Eräs haastateltavista kertoi näkemyksensä näin: *”Että semmoista niinku pelailua ja jotain semmoisia sääntöjen noudattamisia ja semmoisia että osataan niinku ite pelata se semmoinen oma pelaaminen on katoava luonnonvara. Lähinnä sitä, että osais laittaa pallo keskelle ja lapset osais sitä varsinaista pelaamista, ettei tarvis opettajan olla niinku kädestä pitäen ohjaamassa tai pilliin viheltää, että ne osais niinku noudattaa sääntöjä et tietäis mikä on oikein ja väärin”*. Näitä taitoja

on mahdollista harjoitella koulumaailmassa myös liikuntatuntien puitteissa.

7.3.2 Liikuntakasvatus ja kasvatus

Eriyttäminen tulee liikunnan opetuksessa usein jopa luonnostaan, koska jokainen yksilö toimii liikuntatunneilla aina omalla tasollaan. Sanotaan, että liikunta oppiaineena itsessään eriyttää eritasoiset oppijat. Erityisesti koulussa yhden ryhmän sisällä voi oppilaiden liikuntataitojen tasossa olla todella suuriakin eroja eri oppilaiden välillä. Tämän vuoksi useampi haastateltavista näkee olennaisena osana koulussa pallopelien pelaamisessa ns. tasoryhmien käyttämisen aina kun se on mahdollista, koska sen avulla pelaajat pääsevät kokemaan pelaamisen ilon ihan eri tavalla, omalla tasollaan.”*Jos ois kaks eri ryhmää esimerkiksi jossa toisessa pelaa sellaiset jotka ei oo niin paljon harrastaneet ja toisessa sellaiset jotka harrastaneet niin pääsee semmoisessa niinku pätemään ja saavat sieltä niitä elämyksiä*”. Haastateltavien vastauksissa puhutaan paljon onnistumisen elämyksistä, jotka läheisesti liitetäänkin liikuntakasvatuksen tärkeisiin tavoitteisiin. Eräs haastateltavista lähestyi tätä teemaa korostamalla jalkapallossa itse pelin ideaa ja sitä mikä lapsia motivoi pelaamaan ja minkä kautta on mahdollista saada onnistumisen elämyksiä (maalinteko): ”*Se maalintekemisen merkitys, koska se on se kaikista tärkein asia siinä pelissä, koska se on ihan sama kuinka hyvin pelaat jos et pysty tekemään maalia. Se on kuitenkin sen pelin tärkein yksittäinen asia ja tuottaa myös valtavasti mielihyvää ja onnistumisen elämystä ja jos ei pääse oman tasoisessa porukassa pelaamaan niin eivät pääse välttämättä koskaan kokemaan sitä iloa*”.

Varsinaisia lajiin liittyvien yksilötaitojen harjoittamista eivät haastateltavat koe erityisen tärkeänä koulumaailmassa, mutta on yksittäisiäkin asioita mihin opettajat kiinnittävät opetuksessaan huomiota, kuten esimerkiksi pallokosketus. Pelaajien henkilökohtainen taitotaso vaikuttaa hyvin olennaisesti pelaamisen sujuvuuteen ja luonnollisesti siihen motivoiko oppilasta pelaaminen vai ei. Taitojen oppimisen kannalta on tärkeää, että oppilaalla on omaa halu ja tahtotila taidon oppimiseen. Eräs haastateltavista kertoo omasta tavastaan herättää oppilaiden oma motivaatio taidon oppimiseen näin:”*Minä lähdän koulussa yleensä aina pallokosketuksesta, siis että me saatais koskettua sillä tavalla palloon, että se lähtis siihen suuntaan mihin ois tarkoitus. Yleensä lähdän sillä tavalla, että mä jotenkin hoksautan niitä ja herätän niillä omaa halua oppia sitä. Se on vaikka*

konkreettisesti niin, että me ollaan polttopalloa jaloilla. Sitten ku se pallo ei mee ja me ei saada poltettua niitä lapsia, niin sitten mietitään mitä meidän pitäis oppia ja sitten aletaan oppia niitä tapoja millä me voitais potkaista sitä palloa, että se menis sinne minne me halutaan”. Opettaja siis omalla toiminnallaan ohjaa oppilasta motivoimaan itseään.

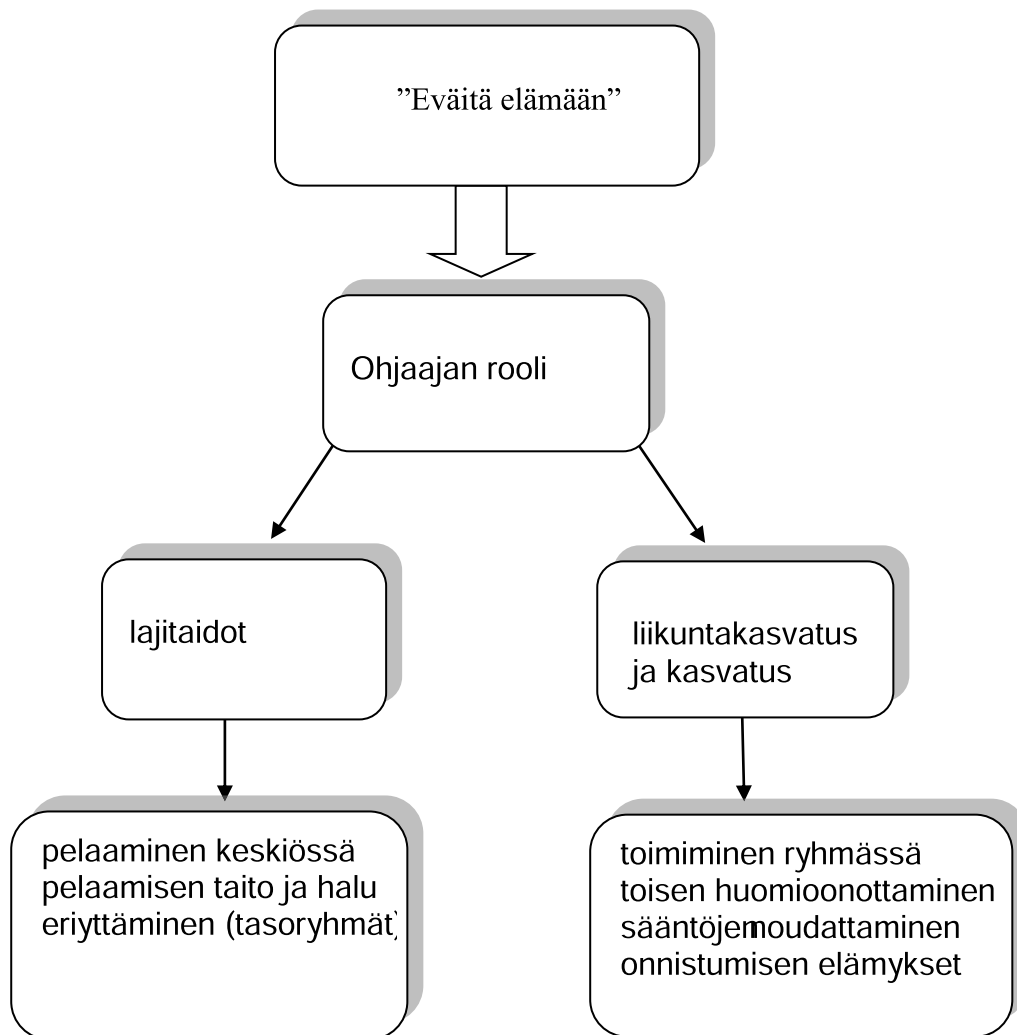
7.3.4 Ohjaajan rooli

Jalkapallo tarjoaa joukkuelajina haastateltavien mielestä hyviä kasvatustilanteita myös koulumaailmaan. Joukkuelajin pelaaminen vaatii lapsilta toisen huomioonottamista ja välillä aiheuttaa luonnollisesti ristiriitatilanteita, joiden ratkaisemista ja selvittelyä on hyvä harjoitella koulussa. Aikuisen rooli on ristiriitatilanteiden selvittelyssä merkittävä. Eräs haastateltavista mainitsee ”herkulliset” kasvatustilanteet näin: *”Se luo helposti niitä tilanteita joissa tulee helposti niinku törmäyksiä tavallaan. Lasten kanssa kun ajattelee, että jos on joku joukkuejuttu, niin siellä isot persoonat on kentällä ja kun persoonat siellä kohtaa niinku ihan jo fyysisestikin, niin se luo sellaisia ongelmatilanteita, niin se on hyvä oppimisen paikka. Sieltä voi ottaa sitten sellaiset joilla lähtee ns. lapasesta esimerkiksi väkivaltaisuudet ja keskustella asiasta”.*

Se miten opettaja saa ryhmänsä toimimaan tunnilla, vaikuttaa merkittävästi itse tunnin sujuvuuteen. Yksi haastateltavista mainitsee opettajan roolin kasvattajana, ohjaajana ja turvallisena aikuisena, joka huolehtii turvallisesta ilmapiiristä ja ryhmän toimivuudesta aivan kuten normaalissakin luokkatilanteessa. Ryhmän toimintaan vaikuttaa merkittävästi sen ilmapiiri, ja sen luomisessa ja ylläpidossa ohjaaja on suuressa roolissa: *”Sitten vasta kun oot saanu sen sosiaalisen ja muun homman kuntoon niin sen jälkeen voi lähteä kikkailemaan niillä nyansseilla että miten opetat jonku sivulle kuljetuksen tai syötön mitä niitä nyt onkin”.*

Lasten toivotaan jo varhaisessa vaiheessa ottavan itsenäisempää roolia omasta toiminnastaan ja oppimisestaan, niin yksilönä kuin ryhmässäkin. Erilaisten pelien pelaaminen, jossa lapsi joutuu ajattelemaan, tukee tätä toimintaa enemmän kuin yksittäisten taitoharjoitusten toistaminen. Ohjaajan roolista ja opetusmenetelmistä todettiin erään haastateltavan puolelta seuraavaa: *”Vanhemman tyylinen liikunnan opetushan pyrkii siihen, että kuuntele, seuraa ja suorita jollain tavalla suoritus. Tottakai enemmän itse*

pyrkii siihen, että lapset yhdessä tekee ja yrittää keksiä tavan miten tehdään”.

Kuvio 4. Tutkimustulokset koululiikunnan puolella

Ylläoleva kuvio tiivistää tutkimustulokset siitä, mikä on haastateltavien mielestä keskeistä koulumaailman jalkapallossa. Kokoavaksi käsitteeksi on muodostunut ”eväitä elämään”. Tavoitteena on koululiikunnan, ja tässä tapauksessa jalkapallon avulla, tukea oppilaan tasapainoista kasvua kohti aikuisuutta. Sisältö jakautuu lajitaito-ohjelmassa tietyt asiat korostuvat haastateltavien mielestä sekä liikuntakasvatukseen ja koulumaailmaan, jossa korostuu erityisesti sosiaalisten taitojen osuus.

7.4 Jalkapallo harrastusmaailmassa

Tämän tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys pyrkii selvittämään sitä, mikä on olennaista lasten jalkapallon opettamisessa ja valmentamisessa. Seuraavassa haastateltujen käsityksiä siitä, mikä on heidän mielestään olennaista harrastusmaailmassa.

7.4.1 Lajitaitojen oppiminen

Yksilökeskeisyys ja joukkuetoiminta

Jalkapallo on joukkuelaji mutta kaikkien haastateltavien mielestä jalkapallovalmentajan toimenkuvaan kuuluu nykyään erittäin vahvasti myös yksilön valmentaminen. Yksittäisen pelaajan huomioiminen yksilönä onnistuu haastateltavien mielestä pääsääntöisesti harrastusmaailmassa helpommin kuin esimerkiksi koulumaailmassa, niinkin yksinkertaisesta syystä kuin, että harrastusmaailmassa valmentajia ja ohjaajia on yleensä määrällisesti enemmän esimerkiksi joukkueen harjoitustapahtumissa paikalla. Kun valmentajia on enemmän pelaajaa kohden paikalla, saa jokainen pelaaja enemmän mahdollisuuksia aikuisen huomioon yksilönä, ja täten myös enemmän henkilökohtaista palautetta suorittamisestaan. Tämä luonnollisesti auttaa lasta myös paremmin kehittymään urheilijana yksilötasolla.

Kuten koulussakin, myös jalkapalloharrastuksessa saman joukkueen sisällä lapset ovat eri kehityksen tasolla niin fyysisesti kuin henkisesti. Kaikkien yksilöiden huomioon ottaminen ei aina ole helppoa. Eräs haastateltavista nimeää tämän mielenkiintoisen haasteen yksilön valmentamisessa näin: *”Miten siis saa sellaisen hyvän lahjakkaan pelaajan kehittymään enemmän? Se heikompi tai se keskitaso hyötyy treeneistä enemmän niinku yksilönä”*. Yksi haastateltavista toteaa yksilöllisen harjoittelun merkityksen jo pienestä pitäen tärkeänä siksi, että harjoituksissa voidaan ottaa jokaisen yksilön vahvuudet paremmin huomioon: *”Kyllä se kuitenkin valmennushommassa, kun siinä on tarkoitus voittaa niitä pelejä niin sitten piti, niinku pyrkiä siinä sillä tavalla, että ne joilla on mahdollisuus tehdä maali niin niille siitä puhuttiin ja treenatessa ne saivat erityishuomiota sille asialle”*. Useampi haastateltava mainitsee seurojen sisällä toimivat tasoryhmät ns. talentti-ryhmät, hyväksi lisäksi kehittyneiden yksilöiden harjoitteluun, koska ne tarjoavat

taitaville ja innokkaille pelaajille lisäharjoituskerran ja samalla haasteita pelaajan omalla tasolla. Se että harjoituksissa tehdään mitä tahansa, ei itsessään ole välttämättä kehittävää, jos lapset eivät keskity tekemiseen lainkaan ”*että ihan sama mitä sää teet kunhan saat sen lapsen keskittymään tekemiseen niin silloinhan se kehittyy*”.

Vaikkakin useampi haastateltava oli sitä mieltä, että pelitaktiset asiat eivät ole lapsilla vielä niin tärkeitä, niin eriävää kantaa löytyi myös. Yksi haastateltavista kertoo harjoittelevansa omalla joukkueellaan joukkueen omaa pelitapaa. Sen toimivuutta aina välillä testataan pelaamalla harjoituspelejä eritasoisia vastustajia vastaan. Kyseinen haastateltava kertoo tasopelien merkityksestä joukkueelle näin: ”*Valmentajan kannattaa peluuttaa, vanha ohjehan on että joka viides peli semmoista vastustajaa vastaan joka on paljon taitavampi niin se vie niinku sitä joukkuetta enemmän eteenpäin niin sitä kautta pystyy myös motivoimaan niihin reeneihin, että näittekö siellä viime pelissä, mitä meidän ois pitäny osata?* Itse pelin lopputuloksella ei ole niin paljon merkitystä. Tärkeämpää on se miten peli on kokonaisuuden kannalta toiminut.

7.4.2 Kasvatus

Lasten urheilumaailmassa toiminta voi vaikuttaa joskus olevan hyvinkin tuloskeskeistä, mutta silti joukkueen kaikkien yksilöiden huomioonottaminen on lasten valmennustoiminnassa todella tärkeää. Yksi haastateltavista kiteyttää vuosien kokemuksen tuomalla tietämyksellään sen miksi kaikkien huomioiminen on urheilullisestikin tärkeää: ”*Me ei tiedetä nyt pienten kanssa valmennuksessa vielä kenestä voi tulla se tulevaisuuden huippu niin se on niinku työn kautta nähny että se saattaa muuttua tuossa murrosiän kynnyksellä, että joku saattaa lähteäki yllättäen nousemaan sieltä, että sen takia se kaikkien tukeminen on hirveän tärkeää siellä junnavaiheessa*”. Kaikille tulisi siis tarjota mahdollisuus kehittyä oman potentiaalinsa mukaisesti.

Useampi haastateltavista toteaa jalkapallossa lasten valmentamiseen olennaisesti liittyvän yksittäisen pelaajan perustaitotason kehittäminen joukkueen sisällä, ei niinkään pelitaktisten asioiden tärkeyden korostaminen. Se miten joukkueena toimitaan ja otetaan toinen toisensa huomioon, sekä niihin huomionkiinnittäminen kuuluu kuitenkin olennaisena osana lasten valmennustoimintaan. Tavoitteena voisi sanoa olevan tasapainoisen ihmisen, yksilön kasvattaminen: ”*Onhan se tärkeää opettaa just sitä että*

miten joukkueessa toimitaan se tulee siinä sivussa ja sitten niitä sääntöjä ja tällöisiä että kyllähän siinä niinku kasvatetaan samalla että ei se oo pelkästään sitä että lajiin vaan samalla tuetaan että tulisi niinku hyviä ihmisiä että ei pelkästään niinku jonku lajin huippua vaan tuetaan sitä kehitystä ihmisenä”.

7.4.3 Lasten valmentaja ja urheiluseura

Tutkimukseni toisella ja kolmannella tutkimuskysymyksellä etsitään opettaja-valmentajien näkemyksiä kasvatukseen ja kasvatuksellisuuteen, sekä siihen miten ne näyttäytyvät jalkapallovalmentajien toiminnassa sekä seuratoiminnassa:

- 2 Miten kasvatuksellisuus näkyy lasten jalkapallotoiminnassa harrastusmaailmassa?
- 3 Millainen on lasten jalkapallovalmentajan rooli kasvattajana?

Seuraavassa käsitellään näihin aihepiireihin liittyviä vastauksia ja tuloksia.

Valmentajan rooli kasvattajana muotoutuu erityisen tärkeäksi haastateltavien mielestä ryhmässä toimivien lasten niin henkisen kuin fyysisenkin turvallisuuden luojana ja takaajana. Valmentajan pitää pyrkiä luomaan ja ylläpitämään joukkueensa henkinen ilmapiiri hyvänä ja turvallisena kaikille yksilöille, jotta voidaan realistisesti tavoitella muita niin taidollisia kuin mahdollisesti kilpailullisiakin tavoitteita. Seuraavassa erään haastateltavan käsityksiä ohjaajan roolista lasten urheiluharrastuksessa *”Näiden pienempien kans pitää ainakin olla, että ne reenit ois mukavia ja että ne tapahtumat ja pelit ois hyviä ja kasvattavia ja siellä ois hyvä ryhmähenki niin valmentajan omalla toiminnalla mutta myös sillä valvonnalla että siellä ne lapset käyttäytyy myös toisiaan kohtaan ystävällisesti ja siellä jonoissa ei etuilla eikä tönitillä ja siellä ois turvallista”.*

Valmentajan rooli itse lajiin liittyviä taitoja opettaessa on luonnollisesti erittäin merkittävä. Usein lasten valmentajalla ei ole lainkaan omaa lajitaustaa valmennustehtäviin ryhtyessään. Valmentajalle tärkeä ominaisuus on olla kiinnostunut oppimaan jatkuvasti uutta ja lähteä valmennuksessaan liikkeelle yksinkertaisista asioista. Lähteitä tiedonhankkimiseen on nykyään valtavasti. Usein ongelmaksi muodostuu se, mikä on

missäkin iässä lapselle ajankohtaista tai keskeistä oppia. Eräs haastateltavista toteaa näin: ”*Se vanha sanonta ettei opettais väärin ois ihan hyvä. Opettaa vaikka perusasioita kuten itellä kun ei ole lajitaustaa niin joutuu paljon ettimään tietoa, yrittää niitä asioita opettaa sitten*”. Haastateltavat ovat sitä mieltä, että valmentajakoulutuksista on hyötyä riippumatta siitä onko valmentajalla itsellään lajitaustaa tai ei.

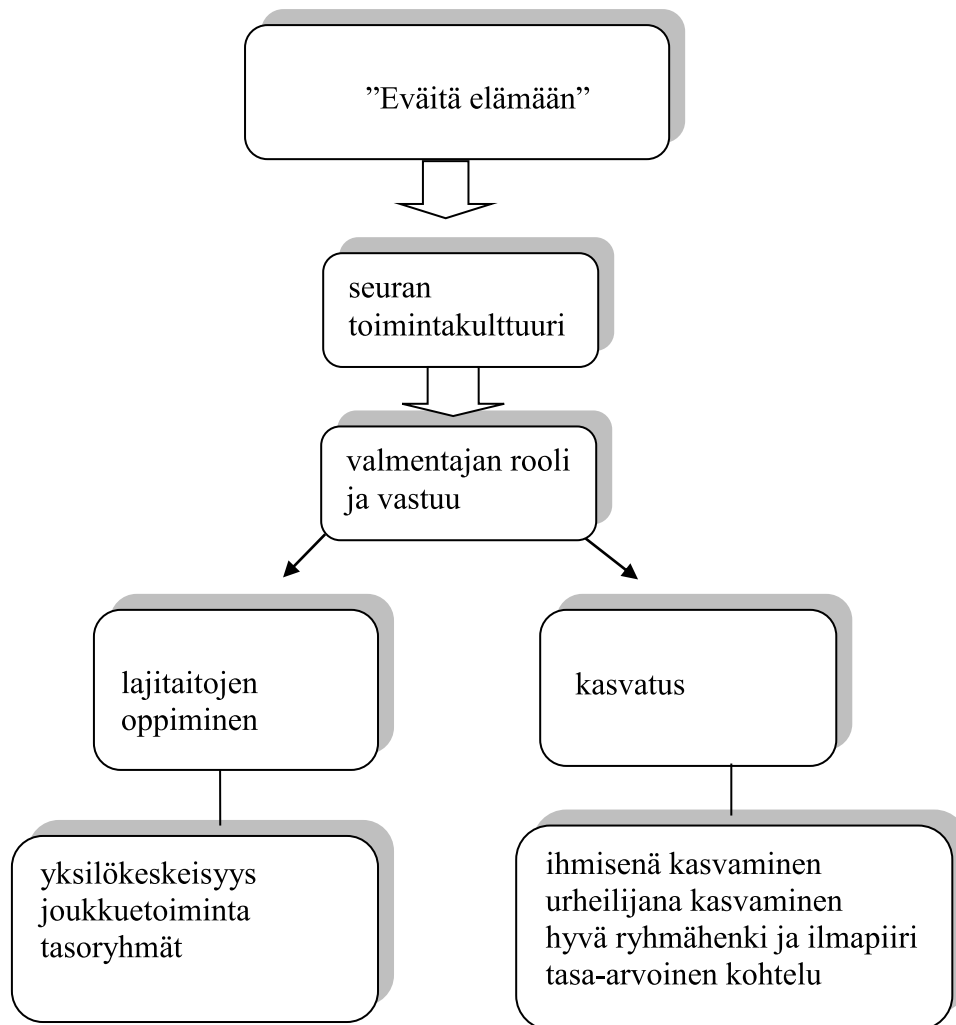
Lasten urheilumaailmassa puhutaan paljon kasvatuksesta ja kasvatuksellisuudesta, sekä siitä mikä on tärkeää lapsen kasvatuksessa, niin ihmiseksi kuin urheilijaksikin. Lasten urheiluunkin kuuluu kilpailu jo varsin nuorista lapsista lähtien. Jostain syystä kilpaileminen mielletään hyvin usein negatiiviseksi asiaksi. Kilpaurheilun vahvasta roolista yhteiskunnassamme ja sen negatiivisesta vaikutuksesta lasten urheiluun ja toiminnassa vallitsevaan ilmapiiriin, eräs haastateltavista toteaa seuraavassa oman näkemyksensä: ”*Ne ihmiset jotka valmentaa ovat niin vahva osa sitä kilpaurheilukulttuuria*”. Hän jatkaa: ”*Joukkueurheilu nykyään keskittyy hyvin usein liikaa siihen, että niistä lapsista tulisi mahdollisimman hyviä siinä lajissa ja että joukkue voittais ja siinä samalla unohtuu paljon niitä tärkeitä kasvatusarvoja joita pitäisi ryhmätoiminnassa painottaa. Mulla on semmoinen olo ja henkilökohtaisesti oon sitä mieltä, että valmennustyö epäonnistuu kasvatustyössä usein mutta toisaalta kun aattelee mitkä ovat ne valmennustyön päämäärät, niin myöskin ymmärrän mistä ne ovat peräisin*”.

Haastateltavista kaikki kokevat niin, että nykyään lähes kaikissa seuroissa on kirjattu seuran omat kasvatus- ja toimintaperiaatteet, sekä niiden pitäisi käytännössä olla myös kaikkien seurassa toimivien tiedossa. Se mikä määrää joukkueen toiminnan laatua ja sen luonnetta, on kuitenkin lopulta valmentajan tai valmentajien toiminta. Erään haastateltavan mukaan samassa seurassa ja samassa ikäluokassakin toimivien valmentajien käytännöissä ja toimintakulttuureissa oman joukkueensa kanssa, voi olla valtavan suuria eroja toisiin saman seuran joukkueisiin verrattuna. Suomen Palloliitolla on oma Kaikki Pelaa- nuoriso-ohjelma, jonka tärkeimpiä lähtökohtia on lasten liikunnasta syrjäytymisten (drop out) määrän pienentäminen, sekä parhaiten kehittymistä tukevan toimintaympäristön mahdollistaminen kaikille. Tämän toteutuminen on lasten harrastusmaailmassa luonnollisesti valmentajasta itsestään kiinni. Eräs haastateltava analysoi ohjelman toimivuutta ja toteutumista käytännön tasolla näin: ”*Kokemukseni mukaan seuralla on ollut semmoisia yhteisiä periaatteita, että kaikki pelais yhtä paljon mutta joka valmentajakohtaisesti ei sitten pidä paikkaansa mutta se on semmoinen iso asia mistä*

paljon puhuttiin. Kuitenkin sitten ensimmäiset pari peliä opetti että kun muutkaan eivät tee tällä tavalla niin sitten alkaa se motivaatio vähentyä siihen itselläkin yhä enemmän ja enemmän”.

Haastateltavien mielestä joukkueessa pyritään kasvattamaan lasta kokonaisuutena. Kaikille yksilöille pyritään tarjoamaan mahdollisuus kasvaa niin urheilijana kuin ihmisenäkin. Haastateltujen mielestä toimintaa pitäisi leimata inhimillisyys ja aivan erityisesti muistaa se, että kyseessä ovat lapset eivätkä aikuiset. Valmentajan roolia näiden toteutumisessa ei voi liikaa korostaa. Tämä näkyy erityisesti siinä miten koko joukkueen toiminta näyttäytyy ulkopuolisille. Valmentaja on omalla toiminnallaan pelaajilleen esimerkkinä ja roolimallina koko ajan. Kaikki joukkueen kanssa vietetyt hetket ovat kasvatustilanteita, niin hyvässä kuin pahassakin. Eräs haastateltavista toteaa: *”Se näkyy siinä miten ollaan toisten seurojen valmentajien kanssa tekemisissä ja miten toimitaan toisten pelaajien kanssa ja kunnioitetaanko niitä. Eli kyllä kasvatuksellisen seuran pitäisi semmoisia asioita käydä reeneissä ja ennen pelejä ja pelien jälkeen käydä tällaisia asioita läpi”.* Hän jatkaa vielä: *”Kasvattava seura ei saisi yhtään harjoitusta tai tilannetta aatella, että kunhan ne yksilöt vaan kehittyvät keinolla millä hyvänsä”.*

Kuvio 5. Tutkimustulokset harrastusmaailman puolella

Yläpuolella oleva kuvio tiivistää harrastusmaailman jalkapallon tutkimustulokset. Lajitaidot ja kasvatus ovat omia teemojaan. Kummatkin teemat ovat aina mukana ja se miten ne itse harrastustoiminnassa painottuvat sekä toteutuvat, riippuu merkittävästi itse valmentajasta ja urheiluseurasta. Teemojen alapuolella olevat laatikot sisältävät alaluokkia, joita haastateltavien vastauksista muodostui.

8 POHDINTA

8.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tutkia opettaja-valmentajien käsityksiä ja kokemuksia tutkittavasta aiheesta, joten tutkimusmetodiksi valikoitui varsin luontevasti fenomenografinen tutkimusote.

Tutkimuksessani valitsin aineistonhankintamenetelmäksi teemahaastattelun. Hirsjärvi ja Hurme (2002, 35) mukaan haastattelun katsotaan sisältävän paljon mahdollisia virhelähteitä. Virheitä aiheutuu niin haastateltavasta kuin haastattelijastakin. Esimerkiksi haastattelun luotettavuutta voi heikentää haastateltavan taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. (Hirsjärvi ja Hurme, 2002, 35). Mielestäni teemahaastattelu oli oikea tapa kerätä aineisto tähän tutkimukseen. Tutkimukseni aihe ei ole millään muotoa arkaluontoinen haastateltavan kannalta, mutta omien mielipiteiden ja käsitysten ilmaiseminen voi joskus tuntua haastattelutilanteessa haastateltavasta vaikealta. Haastattelu on (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen ja Saari, 1996, 136) mukaan tavallisin fenomenografisen aineiston hankintamenetelmä. Haastattelussa toteutuu fenomenografian tiedonkäsitykseen kuuluva intersubjektiivisuus: kun haemme tietoa toisen ihmisen ajattelusta, prosessissa on mukana koko ajan myös oma tietoisuutemme, jonka rakenteet heijastuvat siihen, miten tulkitsemme toisen henkilön ilmaisua. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen ja Saari, 1996, 136.) Hirsjärvi ja Hurme (2002, 35) mainitsevat, että haastateltava on nähtävä tutkimustilanteessa subjektina, jolle on annettava mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Pyrkimyksenäni oli omalla tekemiselläni ja olemuksellani tehdä haastattelutilanteista mahdollisimman rentoja ja luontevia tilanteita. Yritin sopia haastatteluajat hyvissä ajoin, kuunnellen haastateltavien omia aikatauluja ja joustuen omista aikatauluistani. Haastateltavien omista työympäristöissä (koululuokassa) tehdyt haastattelut lisäsivät varmasti sitä, että haastateltavat pystyivät olemaan mahdollisimman omina itsenään haastattelutilanteessa. Haastateltavista muodostui varsin heterogeeninen joukko heidän opetuskokemuksensa ja valmennuskokemuksensa eroavaisuudesta johtuen. Ainoa ennakkoon asettamani kriteeri haastateltavien valintaan oli, että heillä kaikilla tulisi olla opettaja- ja valmentajakokemusta lasten jalkapallon parista.

Tuomi ja Sarajärvi (2004, 133) toteavat, että havaintojen luotettavuuden lisäksi niiden

puolueettomuus tulee ottaa huomioon laadullista tutkimusta tehdessä. Tutkimusta tehdessäni olen pyrkinyt tarkastelemaan ja ymmärtämään haastateltujen vastauksia sellaisenaan. Tutkimuksen alkuvaiheessa minulla on ollut oman harrastustaustani tuottamia ennakkokäsityksiä siitä, mitä lasten jalkapallovalmennus niin koulussa kuin harrastusmaailmassakin pitää sisällään. En voi siis kiistää, etteikö aihe ja sen käsittelemät teemat ole lähellä omaa kokemusmaailmaani. Erityisesti haastattelukysymyksiä tehdessäni, välillä mielessäni kävi, että onko aihe liiankin lähellä omaa kokemusmaailmaani, koska kysymysten lopullinen muotoutuminen kesti suhteellisen kauan. Olen pyrkinyt tietoisesti sivuuttamaan omat ennako-oletukseni ja käsitykseni aiheesta, mutta silti samalla uskon että ne ovat jonkin verran vaikuttaneet koko tutkimusprosessiin, erityisesti aineiston analysointivaiheeseen. Oman lajitaustani ja läheisen suhtautumiseni jalkapalloon lajina voidaan siis ajatella vaikuttavan jonkin verran negatiivisesti tutkimukseni luotettavuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa tavallaan myönnetään, että näin väistämättä on, koska tutkija on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija (Tuomi ja Sarajärvi, 2004, 133). (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen, ja Saari, 1996, 122) mukaan tutkijan oma subjektiivisuus, hänen aikaisemmat tietonsa ja odotuksensa vaikuttavat hänen tahtomattaankin tutkimiseen.

Tutkijan on pystyttävä osoittamaan, että tutkimushenkilöt ovat ilmaisseet käsityksensä juuri tutkittavana olevasta asiasta. Aineiston aitouden osoittamiseksi tarvitaan esimerkiksi haastatteluaineiston ollessa kyseessä paitsi (1) kuvaus aineiston hankintaprosessin tilanneyhteyksistä myös (2) selvitys siitä, miten tutkija rakensi luottamuksen itsensä ja haastateltavan välille sekä (3) tarpeeksi litteroituja otteita haastatteluista. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen, ja Saari, 1996, 154.) Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimuksen etenemistyön tarpeeksi seikkaperäisesti tutkimukseni aikaisemmissa kappaleissa.

8.2 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen teoreettista viitekehystä kerätessäni kävi erittäin selvästi ilmi se, että lasten valmentaminen on pedagogista toimintaa. Tutkimukseni tulosluvun alussa (ks. luku 7) todetaan, että haastateltavien mielestä käsitteet kasvatus, opetus ja valmennus ovat erittäin läheisessä suhteessa toisiinsa. Opettajat ja valmentajat ovat kasvattajia eli pedagogeja, jotka toimivat tavoitteidensa suuntaisesti. Toiminnan eroavaisuus määrittyy lähinnä sillä, että opettajat ja valmentajat toimivat erilaisessa toimintaympäristössä. Kasvattajien tavoitteet ja tarkoitusperät ovat varmasti lähes aina hyvät, mutta niiden

käytännön toteutuminen lapsille voi olla jotain aivan toista. Niin valmentajan rooli kuin opettajankin rooli on merkittävän suuri siinä, miten toiminta lasten kanssa muotoutuu, aikuiset eivät välttämättä aina tiedosta sitä.

Koulumaailmassa jalkapallo pystyy tarjoamaan useimmille lapsista mieluisan liikuntamuodon. Oman kokemukseni perusteella, alakoulujen välitunneilla lähes aina ainakin jokin ryhmä lapsia on pelaamassa jalkapalloa. Jalkapallo on lajina haastava omaksua, koska se vaatii jaloilta kehittynyttä koordinaatiota, mutta kuitenkin joukkuelajin ollessa kyseessä, sitä voivat pelata hyvinkin eritasoiset pelaajat samaan aikaan ja kaikki nauttivat pelaamisesta. Tiitinen ja Varstala (1989, 84) mukaan jalkapallon peliajatusta opetetaan peluuttamalla oppilaiden taitotason mukaista pelimuotoa ja harjoittelemalla keskeisimpiä asioita vaihtelevin harjoittein. Pelimuoto määrittää myös sen, mitä tekniikkataitoja oppilaiden tulisi harjoitella ja osata, jotta pelaaminen onnistuisi. Jalkapallon tekniikkataitoja on tarkoituksenmukaista harjoitella ennen kuin ryhdytään varsinaisesti pelaamaan, koska pallon käsittely jaloin on alussa lapsille varsin vaikeaa. Tekniikkaharjoitukset eivät saa kuitenkaan riistää kohtuuttomasti aikaa peliajatusharjoituksilta ja pelaamiselta, joiden kautta lapset varmimmin oppivat peli-idean ja kokevat nautinnon itse jalkapallon pelaamisesta. Taitoharjoittelu pieninä annoksina pelaamisen rinnalla tuonee koulussa parhaimman tuloksen (Tiitinen ja Varstala, 1989, 84.)

Tutkimustuloksista erottautui hyvin selvästi pelaamisen teema, ja ennen kaikkea se että pelaamisen pitäisi olla keskiössä myös liikuntatunneilla, kun jalkapallo on liikuntatunnin aiheena. Liian usein ajatellaan niin, että tekniikkaa pitää harjoitella erillään pelistä, jotta itse pelistä tulisi parempaa tai tasokkaampaa. Tämä on kokemukseni mukaan yleistä puhuttaessa kaikista pallopeleistä. Lapset nauttivat pääsääntöisesti pelaamisesta. Muuntamalla ns. normaalia pelaamista tasoryhmien mukaan jaettuun joukkueisiin, sekä kokeilemalla erilaisia pienpelejä saadaan paremmin kaikille osallistujille onnistumisen elämyksiä. Peli itsessään yleensä pitää lapset motivoituneena pitempään, kuin yksittäiset tekniikkaharjoitukset ja opettaa pelitilanteessa luontaisesti tarvittavia teknisiä ominaisuuksia.

Parhaat palloilutunnin oppimis- ja kasvatustilanteet sisältävät toimintaa, leikkimielisyyttä, miellyttäviä kokemuksia, toisen hyväksymistä sekä huomioonottamista. Pelkkä palloilutunti ei sinänsä kasvata lasta, vaan opettajan täytyy johdonmukaisesti käyttää

hyväkseen luonnollisesti syntyvät kasvatustilanteet ohjatakseen lapsia toimimaan reilun pelin–hengen mukaisesti (Tiitinen ja Varstala, 1989, 18.) Haastateltavien mukaan palloilutunnit tarjoavat usein hyviä kasvatustilanteita oppilaille, koska ristiriitatilanteita syntyy pelaajien kamppaillessa pelin voitosta usein hyvinkin tosissaan. Ohjaajan rooli on merkittävä näiden tilanteiden käsittelyssä. Tilanteiden selvittäminen yhdessä aikuisen kanssa opettaa lasta käsittelemään, sekä ilmaisemaan tunteitaan paremmin ja parhaimmillaan antaa lapselle ”työkaluja” selviytyä mahdollisista vastaavanlaisista tilanteista tulevassa elämässä. Kasvatusvaikutuksista puhuttaessa haastateltujen vastauksissa korostui paljon konfliktien selvittely, mutta yhtäläillä kasvatusvaikutukset voivat olla siltä kannalta positiiviset, että oppilaat oppivat toimimaan joukkueena ja ryhmänä. Oppilaat oppivat auttamaan ja huomioimaan kaveria, sekä toimimaan yhteisen päämäärään eteen. Kaikki nuo ovat tärkeitä taitoja jokaiselle meistä.

Weinin (2008, 5) mukaan lapsille yritetään opettaa urheilussa usein liian varhain sellaisia harjoitusmuotoja, joihin he eivät ole niin fyysisellä kuin henkiseläkään tasolla valmiita. Mikä on sitten olennaista lasten jalkapallovalmennuksessa harrastusmaailman puolella? Yksilöllinen valmennus tai yksilökeskeinen valmennus ovat käsitteitä, jotka ovat nykyään niin sanotusti ”pinnalla”. Valmentajan pitäisi pystyä ajattelemaan joukkuettaan ryhmänä erilaisia yksilöitä, joilla jokaisella on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Joukkuepelaaminen koostuu luonnollisesti usean erilaisen yksilön yhteispelistä, mutta haaste onkin se, että miten saada jokainen yksilö kehittymään oman kehityspotentialinsa mukaisesti? Tasoryhmätoiminta on nykyisin todettu varsin hyväksi ja toimivaksi yksilön kehitystä silmällä pitäen. Tasoryhmätoiminnalla lasten urheilun kilpailutoiminnassa tarkoitetaan sitä, että valmentajat määrittävät joukkueensa tason esimerkiksi enemmän ja vähemmän pelanneisiin, ja näillä ryhmillä sitten pelataan vastustajan samalla tavalla määrittämiä omia ryhmiä vastaan. Harjoituspuolella tasoryhmät voivat vaihdella yhden harjoituksenkin sisällä, jos valmentaja esimerkiksi jakaa pelaajat pelaajien henkilökohtaisen taitotason mukaan tekemään erillisiä harjoitteita.

Suomalainen uranuurtaja tässä ajattelussa on Käpylän Pallo. Käpylän pallo KäPa on Helsingin Käpylässä toimiva jalkapalloseura, joka tunnetaan laadukkaasta junioritoiminnasta. KäPa toteuttaa toiminnassaan tunnuslausetta ”Kaikki Pelaa, omalla tasollaan”. Nuoret pelaajat jaetaan seurassa ryhmiin osaamisen ja kehittymisen mukaan. Tiukempi satsaus ns. kilpaurheiluun ei ole kuitenkaan vähentänyt harrastajamääriä,

päinvastoin. Seurassa on mahdollista pelata kolmella tasolla oman kiinnostuksen ja kykyjen mukaan. Suurimmalle osalle pelaajista tämä on ollut hyvä vaihtoehto (Valla, 2011, 46.) Jokaisella lapsella on yksilöllinen ja ainutlaatuinen kehitystahti niin fyysisesti kuin henkisesti, ja samassa joukkueessa pelaavien sekä saman ikäisten yksilöiden välillä nuo kehitystasot voivat vaihdella hyvinkin laajasti. Silloin kun lapsi pystyy saamaan tarpeeksi omaa taito- ja kehitystasoa vastaavia haasteita niin harjoituksissa kuin peleissäkin, niin lapsen oma motivaatiokin lajia kohtaan mitä todennäköisemmin säilyy paremmin. Voisiko tasoryhmätoiminnalla olla vaikutusta useissa urheilulajeissa varsin yleisen ns. drop-out ilmiön vähenemiseen, jota erityisesti ilmenee murrosiän kynnyksellä? Tuolloin liian useat nuoret lopettavat lajinsa harrastamisen sen takia, että nuori ei itse koe pärjäävänsä enää lajissaan niin hyvin esimerkiksi kavereihinsa verrattuna. Suuri syy tähän on se, että murrosikä tulee niin eri aikaan eri yksilöille, ja erityisesti fyysiset erot eri yksilöiden kesken voivat olla hyvin suuret.

Niin kutsutun ”opetetaan elämäntaitoja urheilun kautta” – tutkimusalueen tutkimuksissa on havaittu, että vaikka suurin osa valmentajista mainitsi korostavansa elämäntaitojen opettamista valmennustoiminnassaan, nousi yksittäisen pelin tai kilpailun voittaminen toimintaa oikeasti ohjaavaksi tekijäksi (Kokko, 2013, 138). Pelien pelaamisen ideaan kuuluu yleensä, että joku voittaa ja joku häviää. Voittaminen on se mikä useita lapsia motivoi jo ihan heidän omissa leikeissä, miksei sitten myös jalkapallokentällä seuratoiminnassakin? Onnistumisen elämykset ovat varmasti yksi tärkeimmistä asioista mitä voittaminen tai maalintekeminen tuovat lapselle. Kilpailu nähdään usein negatiivisena asiana vaikka sen on hyvin luontainen osa urheilua. Valmentaja voi vaikuttaa siihen kuinka ja miten käsittelee kilpailua oman joukkueensa kanssa. Kilpaillaanko esimerkiksi yksittäisestä voitosta pelitapahtumassa vai onko joukkueella laajempia tavoitteita joukkueen ja yksilön kehitykselle?

Kunnari (1999, 156) toteaa: ”Valmentajan on ymmärrettävä, ettei hän ole ainoastaan jalkapallotaitojen jakaja ja opettaja, vaan hän omalla toiminnallaan suuresti vaikuttaa siihen, miten urheilija todellistuu jalkapalloa pelaavana ihmisenä. Haastateltavat korostivat elämäntaitojen opettamisen merkitystä lasten joukkue-toiminnassa. Lisäksi vastauksissa korostui se, että jokaiselle lapselle tulisi antaa mahdollisuus ja toimintaan kaivattiin inhimillisyyttä ja lapsen maailman ymmärtämistä. Tavoitteena on kasvattaa lasta kokonaisuutena, eikä pelkästään mahdollisena tulevana huippu-urheilijana. Parhaimmillaan

lapsi siis saa tärkeitä taitoja elämää varten ja halutessaan, sekä hänen motivaationsa riittäessä, hän pystyy lunastamaan oman potentiaalinsa myös urheilijana. Lopulta tärkeää on kuitenkin muistaa, että kyseessä ovat lapset ja heidän kokonaisvaltainen kehittyminen ihmisenä.

Kasvatuksellisuuden näkyminen seuratoiminnassa riippuu haastateltavien mukaan lähes täysin urheiluseurassa toimivista henkilöistä. Yhteisiä pelisääntöjä on kirjattu usein seuran esittelyihin ja toimintasuunnitelmiin, mutta niiden toteutus on hyvin pitkälle kiinni toiminnassa mukana olevista valmentajista ja toimihenkilöistä. On hyvä tiedostaa, että ei ole olemassa yhtä ja ainoa oikeaa tapaa kasvattaa tai toimia kasvatuksellisesti. Kuitenkin kiinnittämällä huomiota muutamiin asioihin on mahdollista saavuttaa positiivisia tuloksia. Toiminta lähtee seuran toimintakulttuurin tiedostamisesta ja sen toteuttamisesta ”kentällä”. Tähän kuuluu seuran toimijoiden urheilullinen ja esimerkillinen toiminta niin kentällä kuin kentän ulkopuolella. Lisäksi kaikkien toimintaan osallistuvien tasa-arvoinen ja rehellinen kohtelu ja toiminnan suunnitteleminen pitkälläkin aikajänteellä mahdollistavat sen, että toimintaa voidaan pitää tavoitteellisena ja näin ollen myös kasvatuksellisena.

Tutkimusjoukon ollessa suhteellisen pieni, ja koska tutkimuskohteena olivat opettaja-valmentajien käsitykset, jotka voivat vaihdella aikojen kuluessa, tämän tutkimuksen perusteella ei voida tehdä kovinkaan laajalle meneviä yleistyksiä siitä, miten lasten jalkapallon valmennus- tai opetustoimintaa tulisi toteuttaa.

LÄHTEET

- Aho, L. Koulu, opetus ja oppiminen (1998). Teoksessa Julkunen, M-L(toim.). 1998. Opetus, oppiminen, vuorovaikutus. Juva: WSOY.
- Bate, D. Soccer skills practise (1996). Teoksessa Reilly, T. 1996. Science and soccer.Liverpool: E & FN Spon.
- Bauersfeld, K., Schröter, G. (1989). Yleisurheilvalmennuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Cote, J., Salmela, J., Trudel, P., Baria, A. & Russel, S. (1995). The coaching model: A grounded assessment of expert gymnastic coaches' knowledge. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17, 1–17.
- Cushion, C., Ford, P.R. & Williams, M.A. (2012). Coach behaviours and practice structures in youth soccer: Implications for talent development. *Journal of Sports Sciences*, 30(15): 1631–1641
- Drabik, J. (1996). Children and sports training: How your future champions should exercise to be healthy, fit, and happy. Island Pond, Vermont: Stadion Publishing Company.
- Eskola, J. (1995). Liikunnan sosialisaatiosta. Teoksessa Suoranta, J., Eskola, J. 1995. Liikkuva ihminen ja kasvatus. Rovaniemi : Lapin yliopisto.
- Eskola, J.,Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Forsman, H., Lampinen, K. (2008). Laatua käytännön valmennukseen: oleellisen oivaltaminen tärkeää. Lahti:VK-Kustannus Oy.
- Hakkarainen, H. (2009). Nuoren urheilijan terveydenhuolto. Teoksessa Hakkarainen, H., Jaakkola, T., Kalaja, S., Lämsä, J., Nikander, A. & Riski, J. 2009. Lasten ja nuorten urheilvalmennuksen perusteet. Lahti: VK-Kustannus Oy.
- Harjunen, H. (2002). Miten opettaja rakentaa pedagogisen auktoriteetin – Otteita opettajan arjesta. Turku: Painosalama Oy.
- Herbart, J.F. (1982). Allgemeine Pädagogik.In: Johann Friedrich Herbart, Pädagogische Grundschriften (Herausgegeben von Walter Asmus). Stuttgart: Klett-Cotta.
- Hirsjärvi, S. (1983) Kasvatustieteen käsitteistö.Keuruu:Otava
- Hirsjärvi, S., Hurme, H. (1985) Teemahaastattelu. Helsinki:Kyriiri Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2002). Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

- Hämäläinen, K. (2008). Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa: eetokset, ihanteet ja kasvatus urheilijoiden tarinoissa. Jyväskylä: Jyväskylä university printing house
- Härkönen, A. (2009). Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen organisointi Suomessa. (s. 43–55) Teoksessa Hakkarainen, H., Jaakkola, T., Kalaja, S., Lämsä, J., Nikander, A. & Riski, J. 2009. Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen perusteet. Lahti: VK-Kustannus Oy.
- Jaakkola, T. (2010). Liikuntataitojen oppiminen ja taitoharjoittelu. Juva: Bookwell Oy.
- Jyrhämä, R. (2002). Ohjaus pedagogisena päätöksentekona. Helsingin yliopisto. Yliopistopaino
- Kansanen, P. (2004). Opetuksen käsitemaailma. Jyväskylä: PS Kustannus.
- Karvinen, J., Hiltunen, P. & Jääskeläinen, L. (1991). Lapsi ja urheilu. Perustietoa liikunnasta ja urheilusta ohjaajille, opettajille ja lasten vanhemmille. Keuruu: Otava.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010, Lapset ja nuoret (2011). Suomen Liikunta ja Urheilu [online viitattu 21.10.2013], saatavilla html-muodossa: <URL>: <http://www.slu.fi/liikuntapolitiikka/liikuntatutkimus2>
- Kokko, S. (2013). Liikuntakasvatus organisoidussa urheilussa. (s. 125–143). Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. Sääkslahti, A. 2013. Liikuntapedagogiikka
- Koskenniemi, M., Hälinen, K. (1978). Didaktiikka. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava
- Kuisma, J. (1999). Juniorikiekkoilu kasvun kenttänä. (s.103–130) Teoksessa Honkonen, R., Suoranta J. 1999. Höntsyä vai tehovalmennusta? Kirjoituksia joukkueurheilun junioritoiminnasta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Kunnari, A. (1999). Jalkapalloilijan tie tarinana (s.147–166) Teoksessa Honkonen, R., Suoranta J. 1999. Höntsyä vai tehovalmennusta? Kirjoituksia joukkueurheilun junioritoiminnasta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- König, E. (1975). Theorie der Erziehungswissenschaft. Band 1. Wissenschaftstheoretische Richtungen der Pädagogik. München: Wilhelm Fink.
- Laakso, L. (2007). Johdatus liikuntapedagogiikkaan ja liikuntakasvatukseen (s. 16–28). Teoksessa Heikinaro-Johansson, P. & Huovinen, T. (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY.
- Lacy, A.C. & Goldston, P.D. (1990). Behavior analysis of male and female coaches in high school girl's basketball. Journal of Sport Behavior, Vol. 13, 29–39.
- Lahdes, E. (1977). Peruskoulun uusi opetusoppi. Helsinki: Otava
- Lämsä, J. (2009). Lasten ja nuorten urheilu yhteiskunnassa (s. 15–42). Teoksessa

- Hakkarainen, H., Jaakkola, T., Kalaja, S., Lämsä, J., Nikander, A. & Riski, J. 2009. Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen perusteet. Lahti: VK-Kustannus Oy.
- van Manen, M. (1991). *The tact of teaching: the meaning of pedagogical thoughtfulness*. Albany: State University of New York Press.
- Mero, A., Nummela, A., Keskinen, K. & Häkkinen, K. (2007). *Urheiluvalmennus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Miettinen, P. (1990). Jalkapallo (s. 369–370). Teoksessa Mero, A., Vuorimaa, T. & Häkkinen, K. 1990. *Lasten ja nuorten harjoittelu*. Jyväskylä: MERO OY.
- Niikko, A. (2003). *Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Nikander, A. (2009). Lasten ja nuorten joukkueiden valmentaminen (s. 361–370). Teoksessa Hakkarainen, H., Jaakkola, T., Kalaja, S., Lämsä, J., Nikander, A. & Riski, J. 2009. *Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen perusteet*. Lahti: VK-Kustannus Oy.
- Nikander, A. (2009). Valmennuksen psykologia ja didaktiikka käytännössä. (s. 349–361). Teoksessa Hakkarainen, H., Jaakkola, T., Kalaja, S., Lämsä, J., Nikander, A. & Riski, J. 2009. *Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksen perusteet*. Lahti: VK-Kustannus Oy.
- Nykänen, H. (1996). *Lapsikeskeinen urheilu ja liikunta*. Lappeenranta: Kirjapaino Oy.
- Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*.
- Palomäki S., Heikinaro-Johansson P. (2008). Opettajan pedagogisen ajattelun kehittyminen liikunnanopettajakoulutuksen aikana. *Liikunta & Tiede* 45 (6), 24–30.
- Patrikainen, S. (2012). *Luokanopettajan pedagoginen ajattelu ja toiminta matematiikan opetuksessa*. Helsinki: Ugrafia
- Puhakainen, J. (2001). *Lapsen aika. Puheenvuoro lasten liikunnasta ja urheilusta*. Helsinki: Otava.
- Rantala, L., Ripatti-Torniainen, L. (2013). Julkinen pedagogiikka – Käsitteenmäärittelyä ja ilmiökentän hahmottamista. *Kasvatus*, 1/2013, 7–16.
- Robinson E, P. (2010). *Foundations of sports coaching*. New York: Routledge.
- Savola, J., (1988). Urheilun arvomaailma (s. 87–96) Teoksessa Kantola, H., Tuominen, K., Rusko, H., Viitasalo, J., Luhtanen, P. & Kujala, A. 1988. *Suomalainen valmennusoppi – valmentaminen*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Siljander, P. (2002). *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen*. Keuruu: Otavan

Kirjapaino Oy.

- Sutinen, A. (2003). Kasvatus ja kasvu: George H. Meadin kasvatusajattelu John Deweyn ja Charles S. Peircen filosofian valossa. Turku: Painosalama Oy.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. (1996). Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Syrjäläinen, E. (2003). Käsityön opettajan pedagogisen tiedon lähteeltä: Persoonalliset toimintatavat ja periaatteet käsityön opetuksen kontekstissa. Helsinki: Hakapaino.
- Syrjäläinen, E., Jyrhämä, R., Haverinen, L., Mussaari, E. (2004). Praktikumikäsikirja 2004. Studio paedagogica 33. Saatavilla www-muodossa: <http://www.helsinki.fi/behav/praktikumikasikirja/luku1/index.htm> (luettu 10.5.2013)
- Tiitinen, S., Varstala, A. (1989). Palloilu – ala-aste. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- Telama, R. (1989). Urheilu kasvatusympäristönä. (s. 87–98) Teoksessa Pyykkönen, T., Telama, R. & Juppi, J. (1989). Liikkuvat lapset – lapset liikunnan harrastajina ja urheilijoina. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Telama, R. (1994). Liikuntakasvatus koulussa ja nuorisourheilussa. Teoksessa Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. (s. 149–188). Jyväskylä: Kopi–Jyvä Oy.
- Terhart, E. (1994). Unterricht. In D.Lenzen (Hrsg.), Erziehungswissenschaft. Ein Grundkurs. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 133–158.
- Tiitinen, S., Varstala, A. (1989). Palloilu – ala-aste. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tuomi, J., Sarajärvi, A. (2004) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Uusikylä, K. (1994). Lahjakkaiden kasvatus. Juva: WSOY.
- Uusikylä, K., Atjonen, P. (2000). Didaktiikan perusteet. Juva: WS Bookwell Oy.
- Valla, J. (2011). Liikuntakulttuurin muutos parantaa jalkapalloharjoittelua (s. 44–46). Teoksessa Salasuo, M., Kangaspunta, M. 2011. Hampaat irvessä – Painavia sanoja 11–15 vuotiaiden kilpaurheilusta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisu 39.
- Venkula, J. (1998). Fair play jalkapallon sieluna ja käytäntönä. Juva: WSOY.
- Viitanen, M. (1998). Lastenohjaajakurssi – E-taso. Suomen Palloliitto
- Viitanen, M., Ukkonen, K. (2009). Jalkapallo (s. 383–389). Teoksessa Hakkarainen, H., Jaakkola, T., Kalaja, S., Lämsä, J., Nikander, A. & Riski, J. 2009. Lasten ja

nuorten urheiluvalmennuksen perusteet. Lahti: VK-Kustannus Oy.

Vuolle, P. (1986). Osallistuminen organisoituun liikuntaan. Teoksessa Vuolle, P., Telama R. & Laakso, L. (toim.) 1986. Näin suomalaiset liikkuvat. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 50. Helsinki: Valtion painatuskeskus. 135–147.

Wein, H. (2007). Developing youth football players – Tap the full potential of your young footballers. Champaign, IL: Human Kinetics.

LIITE

Liite 1. Haastattelurunko

TAUSTATIEDOT:

opettajakokemus:

valmentajakokemus:

oma lajitaustasi:

KÄSITTEET

Mitä kasvatus mielestäsi on?

Mitä opettaminen on?

Mitä valmentaminen on?

Mitkä ovat mielestäsi liikuntakasvatuksen tavoitteet?

Millaisena koet roolisi kasvattajana ollessasi

a) opettajana

b) valmentajana

Millaisia eroavaisuuksia näet vuorovaikutustilanteissa suhteessa oppilaisiisi liikuntatunneilla tai valmennettaviisi harjoituksissa, riippuen siitä oletko opettajana tai valmentajana? Onko kasvattajan roolisi mitenkään erilainen näissä?

OPETTAJA

Tässä osiossa keskitytään palloilun opetukseen koulussa ja erityisesti jalkapalloon.

Millaisia positiivisia kasvatusvaikutuksia voi koululiikunnassa jalkapallo mielestäsi antaa oppilaille?

Mitä ovat keskeisimmät asiat mitä haluat oppilaillesi opettaa jalkapallosta (alle 10-vuotiaat)?

a) kasvatuksellinen näkökulma

b) urheilullinen näkökulma

Pystytkö määrittelemään kumpi on tärkeämpää ja miksi?

Millaisia opetusmenetelmiä käytät koululiikunnan jalkapallotunneilla?

Miten huomioit koululiikuntatuntien jalkapallossa oppilaiden yksilöllisyyden?

Harjoitteletteko pelipaikkakohtaista toimintaa oppilaittesi kanssa?

VALMENTAJA

Miten päädyit lasten valmentajaksi?

Millaisena koet saamasi valmentajakoulutuksen tason ja oletko mielestäsi saanut koulutusta riittävästi?

Millainen on mielestäsi hyvä lasten valmentaja?

Millainen on oman kokemuksesi perusteella juniorivalmennuksen taso suomalaisessa jalkapallossa tällä hetkellä? Missä asioissa voitaisiin vielä kehittyä valmennuksellisesti ajateltuna/missä olemme hyviä?

Mikä vaikuttaa omaan tyyliisi toimia valmentajana? (koulutukset, omat kokemukset, lajiperinteet)

Millainen ilmapiiri on joukkuetoiminnassa mielestäsi tärkeää ja millaisen toimintaympäristön itse haluat joukkueeseesi luoda?

Mitä ovat keskeisimmät asiat mitä haluat valmennettavillesi (lapsille) opettaa jalkapallosta ja jalkapallon avulla (alle 10-vuotiaat)?

a) kasvatuksellinen näkökulma

b) urheilullinen näkökulma

Pystytkö määrittelemään kumpi on tärkeämpää? Miksi?

Miten huomioit harjoitus- ja kilpailutoiminnassa myös yksilöt joukkueen sisällä?

Harjoitteletteko pelipaikkakohtaista toimintaa pelaajiesi kanssa?

Mitä mielestäsi on kasvatuksellinen urheiluseuratoiminta?

Miten se näkyy/näkyi seurasi toiminnassa jossa valmennat/valmensit?

Jos vertaillaan koululiikunnan jalkapalloa ja harrastustoiminnan jalkapalloa, niin onko olemassa mitään tiettyjä toimintatapoja tai malleja joita toinen voisi toiseltaan hyödyntää?

Haluatko sanoa vielä jotain haastattelun aiheisiin liittyen?